

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**PARENTEZE, JEJÍ FUNKCE A FREKVENCE
V KOMUNIKÁTECH SOUČASNÉ PUBLICISTIKY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Veronika Turečková

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství českého jazyka a dějepisu pro základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vaňková

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2016

.....

vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Janě Vaňkové za odborné vedení, cenné rady a věcné připomínky, které mi pomohly k dokončení práce.

OBSAH

1 PARENTEZE Z HLEDISKA POHLEDU VYBRANÝCH PUBLIKACÍ.....	9
1.1 Parenteze z pohledu syntaktického	10
1.1.1 Skladba spisovné češtiny J. Bauera a M. Grepla.....	10
1.1.2 Skladba spisovné češtiny M. Grepla a P. Karlíka	11
1.1.3 Skladba češtiny M. Grepla a P. Karlíka	11
1.1.4 Základy české skladby F. Kopečného.....	12
1.1.5 Příruční mluvnice češtiny (kolektiv autorů).....	13
1.1.6 Mluvnice češtiny 3 (kolektiv autorů).....	13
1.2 Vsuvky z hlediska textové syntaxe	18
1.2.1 Nárys textové syntaxe J. Hrbáčka	18
1.2.2 Čeština – řeč a jazyk Marie Čechové	19
1.3 Vsuvky z pohledu stylistického	20
1.3.1 Jazyk a styl novin J. V. Bečky	20
1.3.2 Stylistika současné češtiny	21
2 ROZČLENĚNÍ PARENTEZE DLE B. RULÍKOVÉ	22
2.1 Parenteze z hlediska konstrukce věty	22
2.1.1 Vložené výpovědi připojené bez spojovacích výrazů	22
2.1.2 Vložené výpovědi uvozené podřadicími spojovacími výrazy.....	22
2.1.3 Vložené výpovědi se souřadicími spojkami.....	23
2.1.4 Vložené výpovědi bez slovesa	23
2.1.5 Vložené větší výpovědní celky.....	23
2.1.6 Věty syntakticky nezačleněné v antepozici a postpozici	23
2.2 Obsahová souvislost mezi parentetickou a základní výpovědí	24
2.2.1 Různé aspekty obsahové souvislosti.....	24
2.2.1.1 Obsahová souvislost se slovem, nebo s celou výpovědí	24
2.2.1.2 Obsahová souvislost s předcházejícím, nebo s následujícím sdělením	24
2.2.1.3 Obsahová souvislost s obsahovou stránkou sdělení, nebo se způsobem vyjádření	24
2.2.1.4 Obsahová souvislost s totožným, nebo různě souvisícím sdělením	25
2.2.1.5 Obsahová souvislost volná, nebo s možností syntaktického ztvárnění.....	25
2.2.2 Různé typy parenteze podle obsahové souvislosti	25
2.2.2.1 Parentetické výpovědi vztahující se k předcházejícímu slovu	25

2.2.2.2	Parentetické výpovědi vztahující se k celé základní výpovědi	26
2.2.2.3	Parentetické výpovědi vztahující se k následujícímu slovu	26
2.3	Způsob připojení parentetických výpovědí	26
2.3.1	Navazování.....	26
2.3.1.1	Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k předch. slovu.....	26
2.3.1.2	Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k celé výpovědi ..	27
2.3.1.3	Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k násled. slovu ...	27
2.3.2	Intenční typ spojení	28
2.3.2.1	Parentetické výpovědi se slovesy mluvení.....	28
2.3.2.2	Parentetické výpovědi s jinými uvozovacími slovesy	28
2.3.2.3	Intenční typ spojení u parentetických výpovědí vztahujících se ke slovu ..	28
2.3.3	Volná determinace	28
2.3.3.1	Základní typy: parentetické výpovědi determinující způsob vyjádření	28
2.3.3.2	Přechodné typy: parentetické výpovědi determinující platnost sdělení	29
2.3.3.3	Nejběžnější druhy volné determinace	29
2.4	Obsahová náplň parentetických výpovědí.....	29
2.4.1	Doplňující sdělení věcně obsahové	29
2.4.2	Autorské komentující poznámky k základnímu sdělení	30
2.4.2.1	Postojové autorské poznámky	30
2.4.2.1.1	Poznámky týkající se modalitý	30
2.4.2.1.2	Poznámky vyjadřující hodnocení.....	31
2.4.2.1.3	Poznámky vyjadřující citové reakce a hodnocení.....	31
2.4.2.2	Stylizační autorské poznámky	31
2.4.2.2.1	Poznámky orientující posluchače v projevu	31
2.4.2.2.2	Poznámky k způsobu vyjádření a k výrazu	31
2.4.2.2.3	Poznámky zabarvující projev expresivně	31
2.4.2.3	Kontaktové autorské poznámky	32
2.4.2.3.1	Přímé odbočky k posluchači	32
2.4.2.3.2	Omluvy a dovolování	32
2.4.3	Uvození základního sdělení	32
2.4.3.1	Uvození k přímé řeči.....	32
2.4.3.2	Uvození k jinému obsahovému doplnění	32
2.4.3.3	Uvození dodatečně připojené	32
2.5	Umístění parentetických výpovědí.....	33

2.5.1	Motivace vložení	33
2.5.2	Místo vložení.....	33
2.5.2.1	Umístění parentezí vztahujících se k předcházejícímu slovu.....	33
2.5.2.2	Umístění parentezí vztahujících se k následujícímu slovu	33
2.5.2.3	Umístění parentezí vztahujících se k celé základní výpovědi	33
2.5.2.4	Umístění parentezí ve větším výpovědním celku	34
2.5.3	Typy parentezí z hlediska umístění.....	34
3	KRITÉRIA ZKOUMÁNÍ	35
4	VSUVKY Z HLEDISKA JEJICH KONSTRUKCE A FORMY	36
4.1	Větné	36
4.2	Nevětné.....	38
4.3	Souvětné.....	43
5	OBSAHOVÁ NÁPLŇ VSUVEK	45
5.1	Vsuvky doplňující sdělení.....	45
5.1.1	Doplnění, další rozvinutí obsahu	45
5.1.2	Motivace, příčinné zdůvodnění	49
5.1.3	Zpřesnění, vysvětlení	49
5.1.4	Omezení, přípustka	51
5.1.5	Volná asociační souvislost.....	51
5.2	Autorské komentující poznámky	52
5.2.1	Postojové.....	52
5.2.2	Stylizační.....	53
5.2.3	Kontaktové	54
6	UMÍSTĚNÍ VSUVKY	55
6.1	Vsuvky vztahující se k předcházejícímu slovu	55
6.2	Vsuvky vztahující se k následujícímu slovu	58
6.3	Vsuvky vztahující se k celé základní výpovědi	59
6.4	Vsuvky v interpozici, antepozici a postpozici	60
7	GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VSUVEK.....	64
8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VLASTNÍ ANALÝZY	66
	ZÁVĚR.....	76
	RESUMÉ.....	77
	POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE.....	78
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Tématem práce jsou parenteze, jejich funkce a frekvence v současných publicistických textech. Vymezení vsuvky není zcela jednoznačné, protože každý z autorů charakterizuje parentetické výpovědi z jiného hlediska a zohledňuje různé parametry parentezí.

Dílčím cílem naší práce bylo vymezení pojetí vsuvky v české odborné literatuře z pohledu syntaktického, stylistického a z pohledu nadvětné syntaxe. Teoretická hlediska práce tedy vycházejí z vybraných odborných publikací, zejména z monografie B. Rulíkové, která se problematikou vsuvek zabývá nejpodrobněji.

Na základě teoretických poznatků byla zvolena východiska pro naši práci. Zároveň byly vybrány články z denního tisku vhodné k analýze vsuvek v současné publicistice.

Práce je rozčleněna do osmi kapitol, z nichž první dvě shrnují názory odborné veřejnosti na pojetí vsuvek. Třetí kapitola vymezuje kritéria zkoumání, která byla zvolena pro vlastní analýzu parentetických výpovědí v publicistických textech. Následující kapitoly přinášejí poznatky z vlastní analytické činnosti, které jsou následně shrnuty v kapitole osmé. Nejvíce nás zajímala funkce a četnost vsuvek, dále jejich konstrukce, postavení ve výpovědi a jejich grafické vymezení.

Příloha nabízí přehled všech nalezených parentezí rozříděných do příslušných kategorií.

1 Parenteze z hlediska pohledu vybraných publikací

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost uvádí definici vsuvky (= parenteze) takto: „co je vsunuto, vřaděno“ a pokračuje dále „slovo n. věta vsunutá do jiné věty a mluvnicky do ní nezapojená“.¹

Ottův slovník naučný se o parentezi vyjadřuje takto: „*Parenthese* (řec.), vložka, vstavka, slovo nebo skupina slov, vložená do věty, s níž netvoří jednoty grammatické a přerušuje sled myšlenek poznámkou smyslu odlišného nebo samostatného, na př.: *Má Duše churavá něčím, co věčně a tesklivě pláče, mi řekla za jarní noci (byl svátek květin a stromů): 'Jdu odprosit nepřátele ...'* (A. Sova)“ Dále také uvádí, že parenteze může znamenat závorku a místo znamének () a [] je možno na vyčlenění parenteze použít pomlček.²

Nejcelistvěji o problematice parenteze pojednává publikace od B. Rulíkové *Parenteze v současné češtině* z roku 1973. Této práci se budeme podrobně věnovat později. Novější práce jiných autorů zatím nepřinesly komplexnější pohled na tuto problematiku a vsuvce se vždy věnovaly spíše okrajově (například v rámci příspěvků do odborných časopisů).

Ačkoli se pohledy na rozrůznění parenteze různí, mohli bychom vymezit základní kritéria, která vsuvky splňují:

- výrazy větné i nevětné,
- přerušení základní výpovědní linie,
- jiná promluвовá linie (myšlenková rovina),
- nejsou zařazeny do žádných syntaktických vztahů,
- graficky označeny,
- zvukově ozvláštněny.

Vsuvky jsou od bázové výpovědi nejčastěji odděleny závorkami, pomlčkou či čárkami. Nejedná se jen o grafické vyčlenění, ale také o zvukovou stránku řeči. Zvukové prostředky signalizují vybočení z hlavní linie promluvy: nižší tón výšky hlasu, rovná melodie, rychlejší tempo, ztišení hlasu.

Nejčastěji jsou parenteze umístěny uvnitř promluвовé jednotky a mají charakter dodatku, vysvětlení, zpřesnění či autorské komentující poznámky.

1 FILIPEC, J. – DANEŠ, F. a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 1978. s. 628.

2 Ottův slovník naučný: *Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 19, P – Pohoř. Praha: J. Otto, 1902. s. 223.

Někteří autoři dále vymezují pojem *vedlejší promluвовá linie*, kdy je sdělení odděleno od základní výpovědi, ale významově spolu obě sdělení úžeji souvisejí.

Nyní představíme několik vybraných publikací, jež se o parentezi zmiňují. Některé z nich se problematice vsuvek věnují více, dále je člení, pro jiné jsou parenteze spíše okrajovou záležitostí.

1.1 Parenteze z pohledu syntaktického

1.1.1 Skladba spisovné češtiny J. Bauera a M. Grepla

Skladba spisovné češtiny od autorů J. Bauera a M. Grepla se věnuje větným vsuvkám v rámci souvětí. Dále je dělí na a) *vsuvky v podobě věty hlavní* a na b) *vsuvky v podobě věty vedlejší*. Výše uvedená kritéria vymezení parentezí neopomíjí ani autoři této publikace, přičemž za další charakteristický rys vsuvek považují ustálenost.

Nejdříve se zaměříme na *vsuvky v podobě věty hlavní* (a). Tyto vsuvky mohou být pisatelem využity k vysvětlení či doplnění obsahu základní věty (př. „Nejobtížnější – *myslím pro autora* – bývá v literárním díle onen okamžik, kdy se vlk začíná měnit v beránka nebo beránek ve vlka“), dále je možné jejich využití k vyjadřování postoje mluvčího k obsahu dané výpovědi, kdy se autor snaží o uvěřitelnou věrohodnost, emocionální zaujetí, vlastní hodnocení obsahu apod. (př. „Potom asi tak nějak za tři dny, *já už přesně nevím*, přišel ve fungl novejšch cvilinkách“).

Autoři dále využívají vsuvky ve formě hlavních vět k tomu, aby dále něco poznamenali ke způsobu vyjádření (př. „Tučná žena trochu silně – *řekl bych kořalečně, kdyby nešlo o dámu* – zarudlých tváří“). Za poslední možnost vyjádřit vsuvku hlavní větou autoři považují záměrné odbočení k adresátovi projevu za účelem navázání kontaktu (př. „A vzdát se vystupování, *to znáte*, to by byla jeho smrt“).

Vsuvky s podobou vedlejší věty (b) jsou zde děleny dle typu spojovacího výrazu. Jedná se tedy o věty uvozené výrazem *aby*, ve kterých mluvčí zastává určitý postoj ke způsobu či k obsahu daného vyjádření („Voda se kupodivu, *abych tak řekl*, umoudřila“). Dále jsou zde zdůrazněny věty s výrazem *jak*, tedy věty, jež hodnotí obsah věty, způsob vyjádření apod. Těmito druhy vět předkládá mluvčí své stanovisko k hodnověrnosti výpovědi („Šlape si, *jak se říká*, na jazyk“).

V publikaci je uveden také případ, kdy je vedlejší věta povahy parentetické, přestože se nachází na konci věty („Pro dítě není obrázková knížka chvilkovým darem, *jak se někteří rodiče domnívají*“). Vedlejší věty s *-li*, *jestliže* a hovorovým výrazem *jestli*

můžeme klasifikovat jako parentetické výpovědi povahy podmínkové, ve kterých se autor opět nějakým způsobem staví k hodnověrnosti či vhodnosti výpovědi („Měl nějaký malér po revoluci, *nemýlím-li se*“).³

1.1.2 Skladba spisovné češtiny M. Grepla a P. Karlíka

Autoři M. Grepl a P. Karlík v publikaci *Skladba spisovné češtiny* řadí vsuvku pod větné struktury (podkapitola o syntaktických vztazích, způsobech a prostředcích jejich vyjadřování). Dále jsou vsuvky klasifikovány jako komentáře mluvčích (následně jsou dále děleny).

Parenthese mohou doplňovat a vysvětlovat poznámky mluvčího k obsahu sdělení („Jednou jsme – *takhle koncem listopadu* – bloumali po lesích na Dražanské vysočině“, „Mému bratrovi (*chodí teprve do 1. třídy*) se líbí kresby O. Janečka“), ale i vyjadřovat postoj mluvčího k obsahu, kdy je faktorem míra přesvědčení mluvčího a dále jeho hodnocení obsahu výpovědi („Jsme už – *marná sláva* – generace těch dříve narozených“, „Stalo se to, *podle mého mínění*, loni v listopadu“).

Vsuvky jsou představeny také jako poznámky mluvčího ke způsobu vyjádření („Je už – *řekněme* – v letech“). Autoři dále uvádějí parentetické výrazy kontaktní povahy („Tohle je – *promiňte mi to přirovnání* – prababička tohoto stroje“). Neopomíjejí ani frazeologizované výrazy, jakési automatizované vsuvky (*řekl bych, dejme tomu, jen co je pravda*), k nimž řadí také „krátké“ výrazy, jež ztratily povahu vsuvky („Přijede *myslím* zítra“) a které již není nutno oddělovat čárkou.⁴

1.1.3 Skladba češtiny M. Grepla a P. Karlíka

Novější verze M. Greplovy a P. Karlíkovy *Skladby češtiny* z roku 1998 se problematikou vsuvky příliš nezabývá. Nalezneme zde pouze zmínku o parenthesi, a to v poznámkách podkapitoly o *Spojení souvětím*, kde je naznačena základní charakteristika vsuvky. Dále je uvedena forma vsuvky, a tou je myšlena věta hlavní a věta vedlejší.

Parenthese základní promluvovalou linií „*doplňují sdělením z jiné myšlenkové roviny (vyjadřují různé komentáře)*“⁵, což vede k zdůraznění informace, jež má větší výpovědní hodnotu, a tudíž je nadřazenější informaci vedlejší. A právě zde se setkáváme s termínem

3 BAUER, J. – GREPL, M. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. s. 310–311.

4 GREPL, M. – KARLÍK, P. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. s. 224–225.

5 GREPL, M. – KARLÍK, P. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. s. 358.

reliefizace textu.⁶

1.1.4 Základy české skladby F. Kopečného

F. Kopečný řadí ve své publikaci *Základy české skladby* parentezi mezi základní mluvnické vztahy a dále odkazuje na V. Šmilauera. Vsuvka je zde považována za poslední ze základních vztahů s tím, že se jedná o a) *apoziční ráz vsuvky*, b) *vložení jedné výpovědi do jiné výpovědi jejím přerušením* a o c) *vsuvku začleněnou do věty jako pomocné slovo*.

V prvním případě (a) tedy hovoříme o jistém druhu determinace (př. „Jednou – *bylo to kolem Vánoc* – dostal dopis“). Za svérázný druh koordinace bychom mohli považovat parenteze automatické (př. „Můj nebožtík, *dej mu Pán Bůh nebe*, měl také ten zvyk“) či tento případ (b) – „Později – *musím se přiznat* – jsem se k němu nehlásil“. Kopečný dále uvádí vsuvku ve formě pomocného slova (c), kdy je nejčastější užití modálních adverbii (*jistě, bohužel, naštěstí* apod.). Tyto vsuvky mají charakter subjektivního hodnocení.⁷

V některých případech Kopečný uvádí sporné příklady parentezí. Například ve větě: „Brzy potom se narodil oráčově ženě syn, který, *věc to nevídaná*, nebyl větší nežli palec u ruky jeho otce“. Autor se přiklání k parentezi, ačkoli by výraz *věc to nevídaná* mohl být brán jako apozice. Dále se zaobírá problematikou přístavku, v níž vyčleňuje pojem *pokleslá parenteze*. Za příklady uvádí typy jako „já *hlupák* mu věřil“, „sestra *chudák* byla němá“ či „sestra byla *chudák* němá“.⁸

Zajímavé je také autorovo vydělení pokleslých parentetických typů (*co možná, pokud možno* – „Jejich klobouky, *pokud možno zelené*, byly vypleteny“) určujících intenzitu v kontrastu k parentezi, jež je omezením („Dodnes – *pokud je to možno* – černé“). Vsuvky vyjadřující modalitu nejistoty bývají nejčastěji vyjádřeny modálními adverbii (*asi, možná, snad*). Za další příbuzenské parentetické typy můžeme považovat spojení: *pokud vím, nemýlím-li se, ačli to mohu nazvat* atd.⁹

Více je povaha vsuvky vymezena v rámci koordinačních vztahů, a autor ji zde dále dělí do třech typů: a) *ustálené parentetické výrazy*, b) *vypuštění pauzy*, c) *pokleslé vsuvky s modálním adverbium nejistoty*.

Do kategorie ustálených vsuvek (a) autor zařadil také nepravé věty vedlejší se spojovacím výrazem *jak* („Probíral se – *jak vyprávěla matka* – velmi těžce“) a typy parentetických vět hodnotících či přibližujících situaci („On to, *abych pravdu řekl*, těžko

6 GREPL, M. – KARLÍK, P. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. s. 358.

7 KOPEČNÝ, F. *Základy české skladby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. s. 26–27.

8 Tamtéž, s. 206–207.

9 Tamtéž, s. 236.

snáší“, „Přinesl toho, *bohužel*, velmi málo“).¹⁰

Zdvořilostní vsuvky s vypuštěním pauzy (b) jsou zařazeny jako druhý typ parenteze (Jak se *prosím* jmenujete?“, „Vy tomu s *dovolením* nerozumíte“). Dále jsou do této kategorie včleněny téměř adverbialní typy („Udělal to *kupodivu* dosti rychle“) či pokleslé parenteze, které byly zmíněny již výše („Má sestra je *chudák* nemá“).

„V případě těsného začlenění do věty lze někdy chápat pokleslou parentezi jako normální větný člen.“¹¹ Např. „Uznává se *právem* péče o kojence.“

V třetím případě bychom mohli zjednodušeně říci, že se jedná o vsuvky, které nejsou graficky vyděleny a mají charakter modálního adverbia vyjadřujícího nejistotu (*patrně, nejspíš, zdánlivě* atd.).

Nesmíme opomenout ani parentezi determinací, kterou již neřadíme pod koordinační vztahy („Jednou – *bylo to kolem Vánoc* – se mu však stala nehoda“). Autor dále uvádí velké množství příkladových vět, např. „Toto mínění je, *nemýlím-li se*, překonáno“. Jedná se o typ, který se blíží koordinačnímu typu vsuvky s významem omezení („Je překonáno, *ledaže bych se mýlil*“). Dále poukazuje na doplňkové vsuvky („Ona se tam, *lenoch*, hověla“) či na bezpauzový typ („Sestra byla *chudák* nemá“), který nemůžeme považovat za doplňkový, ale ani za přívlastkový typ, jelikož se jedná o modalitně hodnotící vsuvku.¹²

1.1.5 Příruční mluvnice češtiny (kolektiv autorů)

Příruční mluvnice češtiny vydaná kolektivem autorů Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně vsuvku zcela opomíjí. Pouze na str. 681 je drobná poznámka o vedlejší promluvové linii, která může být charakterizována vsuvkami, doplňky, komentáři či korekturami. Vedlejší výpovědní linie je pak často tvořena vysvětlivkami k terminologickým názvům či stylistickými alternativami k určitým výrazům („Ty jsi Petr (*řecky petros*), a na *té* skále (*řecky petra*) vzdělám církev svou“).¹³

1.1.6 Mluvnice češtiny 3 (kolektiv autorů)

Velmi obsažně se parentezí zabývá *Mluvnice češtiny 3* (MČ3) vydaná nakladatelstvím Academia v roce 1987. Publikace se věnuje jak vloženým výrazům v textu, tak i volně připojeným výrazům. S výrazem „vsuvka“ se zde však setkáme pouze

10 KOPEČNÝ, F. *Základy české skladby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. s. 275.

11 Tamtéž, s. 276.

12 Tamtéž, s. 276.

13 Kolektiv autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: NLN, 1995. s. 681.

v poznámce na str. 507–508, kde nalezneme zmínku o vsuvce větné. Jako spojkovou parentetickou větu uvádí MČ3 tento příklad: „Na bastaj, *jak se hradbám říkalo*, vzhlížela celá Praha.“ Věta základová nemá s větou vloženou žádný obsahový vztah. Mohli bychom se však setkat s větami, které jsou vloženy, ale nemají parentetickou povahu, např. „Byl jste minulý týden, *jak mi bylo řečeno*, v Plzni.“ Nejedná se o vsuvku, ale „*jde o syntaktické přehodnocení mezipropozičního obsahového vztahu, jde o interpozici závislé uvozovací věty*“.¹⁴ Věta by mohla vypadat i takto: „Bylo mi řečeno, že jste byl minulý týden v Plzni.“ Z tohoto příkladu je nyní patrné, že s jiným slovosledem se smysl věty nezměnil, proto se v předchozím případě o vsuvku jednat nemohlo. Dalším bodem ve vymezení spojkové parentetické věty s výrazem *jak* je fakt, že nemůže stát v antepozici. Ovšem věta: „*Jak mi bylo řečeno, byl jste minulý týden v Plzni*“, smysl dává.¹⁵

Autoři MČ3 dělí volně připojené a vložené výrazy v textu do několika kategorií. Jako první je charakterizován způsob připojování syntaktických jednotek z vedlejší promluvové roviny do základní textové jednotky. Jedná se o volné připojování vět na základě asociací, volných myšlenkových pochodů, které bychom mohli nalézt v beletrii, ačkoli ani tento způsob připojování není zcela obvyklý. Za příklad uvádí MČ3 tuto větu: „*Sbírala věci z podlahy, třeba mi nemá co říct, krev se mi hnala do hlavy, černobílé dlaždičky.*“

Druhou možností je připojení či vložení komponentu do základní syntaktické konstrukce v rámci hierarchizace obsahu textové jednotky. Pracuje se zde s komunikačním záměrem autora, jenž svůj text dále modifikuje, tj. obohacuje o další prvky, které nemusejí odpovídat tématu. Tvoří se subtémata, vznikají tematické odbočky mající často formu různých promluvových pásem. Řadíme sem autorské komentáře a poznámky nevybočující z obsahové tematiky textu, které ale stále přinášejí obohacení původní textové konstrukce. Důležitost jednotlivých sdělení je však odlišena, vznikají hlavní a vedlejší promluvové linie. Prvky z různých promluvových linií a tematických oblastí spolu souvisejí, mohou být jednou z možností výstavby základní textové jednotky. Nejedná se tudíž o speciální spojení dvou různých textových jednotek, ale o jednotku stojící na pomezí souvětného charakteru spojení, což znamená, že má blíže k souvětí. Věty uvozené výrazy *což*, *čímž* a *přičemž* pak autoři MČ3 považují za věty souvětné s vedlejší navazovací větou, nikoli za věty

14 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 508.

15 Tamtéž, s. 508.

parentetické.¹⁶ Oproti tomu B. Rulíková řadí tento typ vět k parentezi (př. „Skoro vždycky – což je dvojnásob zajímavé – bývají to celým svým založení váhavci“).¹⁷

Zjednodušeně řečeno by se dalo říci, že se vsuvky podílejí na hierarchizaci textu jako faktory tematické a komunikační (různé řečové linie, odlišná promluvová pásma, doplňující a obohacující prvky, odbočky, dodatky, komentáře apod.).

Autoři MČ3 rozdělují grafické prostředky hierarchizace výstavby textu na čárky, pomlčky (věty předsunuté, vsunuté, autorské komentáře) a závorky (sdělení vedlejší, mimochodem řečené, věcné dodatky).¹⁸

V publikaci se setkáváme také s nesouvětným spojením složek textové jednotky, které je nejčastěji juxta poziční. V tomto případě se nejedná o vsuvku, ale o syntaktický vztah zmnožení čili apozici. Výrazy jsou kladeny vedle sebe, aniž by byla vyznačena jejich syntaktická podobnost (př. „Karel Čapek, *český spisovatel*, se stále těší oblibě čtenářů“). Juxta poziční typy se mnohdy obtížně klasifikují. Problém nastává v určení druhu promluvové linie – zda je jiná než rovina základní, zda je do základní struktury zapojená jako její člen, který má povahu kvalifikační („Po osmislabičném verši bez pravidelné rytmičké předělové (*byl rozšířen v české literatuře 16.–18. století*) stojí ve folklórní poezii písňové verš s členěním symetrickým nebo asymetrickým“) či okolnostní („Ne každý kupující vezme do ruky antologii české poezie – *zájem o poezii, láska k ní jsou věci velice individuální* – ale ten, kdo ji vezme, určitě zatouží ji mít“).

Neurčitost v interpretaci nesouvětné a souvětné nacházíme u spojení, která jsou povahy adordinační. Obsah obou vět se vztahuje k téže skutečnosti („Dívka pak, *Dorothea se jmenovala*, pocestně vlídně přijala“).¹⁹ Rulíková tento příklad uvádí jako věcné obsahové doplnění, dodatek.²⁰

Mluvnice češtiny 3 označuje věty parentetické (vsuvkové) za věty vsunuté, vložené. Přichází s novým názvoslovím a zároveň upozorňuje na problematičnost nejednoznačnosti vymezení těchto vět. Rozlišuje vložené věty, které jsou nesouvětně připojené k celé větě základní („Krása – *tady cituji Černyševského* – je spojena s historicky i třídně podmíněnou představou života“), připojená jednotka vykazuje větší míru samostatnosti než ve druhém případě, tedy u vět, jež jsou nesouvětně připojené jen k jednomu členu věty základní (připojení je těsnější). Zde MČ3 dále vymezuje dodatkové věty připojené za větný člen

16 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 670–671.

17 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 61.

18 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 671.

19 Tamtéž, s. 672.

20 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 73.

(„Byl jsem uveden slečnou Elsou – *neboť tak se jmenovala svůdná komorná – do zahrady*“) a věty předsunuté před člen základní věty („Ale hned jsem pochopil – *jestli se to tak dá říci – ducha doby*“). Nejčastěji se setkáváme s konstrukcemi uvozenými výrazy *jak (jak řekl, jak je vidět)*, *aby (abych uvedl nějaké příklady)*, *-li (mám-li užít výrazu)*, *že (že se ptám, že jsem tak smělý)* a *pokud (pokud vím, pokud je mi známo)*. Tyto obraty se stávají ustálenými, frazeologizují se.²¹

Předsunutí dodatkové věty na začátek textové jednotky, která nikterak nenavazuje na danou promluvovou linii, se nevyskytuje vůbec. Zřídka se setkáváme s lokalizací dodatkových vět na konci textové jednotky („Převahu mají mladí (*nemám na mysli fyzické mládí, důkazem pro to je kvalita obrazů malíře N. N. B.*)“). Věta vložená může být vložena do tzv. předělu v souvětí, tj. mezi dvě věty, jež jsou spojeny paratakticky či hypotakticky („Autor sice komponuje tyto osudy v celek – *a tato cílevědomá, uvědomělá skladba je až příliš zjevná – ale zobecnění smyslu těchto osudů neprovádí sám*“).²²

Z obsahového hlediska nesouvětně připojené věty z vedlejší promluvové roviny často vyjadřují věcně obsahové doplňující sdělení. „*Jde o volně související doplnění, další rozvíjení obsahu, o motivaci, zdůvodnění, zpřesnění, vysvětlení, omezení apod.*“²³ Primárně mají tato doplnění funkci aktualizací, druhotně pak doplňující, například v tomto případě: „*Zhasly lampy v letadle a hlas letušky (mimoходом, soudruzi z nového Slovníku: je letuščin mužský protějšek letušák?)*, její hlas tedy oznámil, že nastala tma proto, aby tím víc vynikla záře venku.“²⁴

Nesouvětně připojené věty uvozují obsah mluvení, myšlení, vnímání, citění v případě prolnutí dvou různých řečových linií. Věty uvozující přímou řeč mohou být vsunuty („*Vždyť to je – řekla Valentina – samozřejmě*“), taktéž tomu může být v případě vnitřní řeči („*Komedie – řekne si třeba někdo – snese leccos*“). Vložené věty mohou uvozovat informace s predikáty myšlení, vědění apod. („*Život, soudil, potřebuje trochu té strakatosti a dětinskosti*“). V beletrii není výjimkou ani prolínání textové roviny postav s pohledem autorovým, jenž je vyjádřeno parenteticky.²⁵

Nejčastěji se v publicistickém stylu setkáváme zejména s autorskými komentujícími poznámkami, které jsou volně připojeny k základní větě. Obohacují text, představují doplnění o autorův pohled na věc. Autor vyjadřuje svůj postoj k obsahu,

21 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia, 1987. s. 673–675.

22 Tamtéž, s. 674.

23 Tamtéž, s. 675.

24 Tamtéž, s. 675.

25 Tamtéž, s. 676.

k uspořádání textu a ke komunikační situaci. MČ3 vyčleňuje tři druhy autorských komentujících poznámek: 1) *spojové*, 2) *stylizační* (formulační) a 3) *kontaktové*.

1) *Spojové komentující poznámky* se týkají modality (a), vyjadřují věcné hodnocení (b) a hodnocení z hlediska citového postoje (c).

Poznámky týkající se modality (a) představují hodnověrnost sdělení, přesvědčení autora o platnosti daného sdělení. Setkáváme se s ustálenými obraty typu *myslím, zdá se, jak mi připadá, jak doufám, tvrdím* apod. Autoři se dělí o svou vlastní zkušenost („Někteří začínající autoři, *jak jsem si všimla*, se zajímají hlavně o soulad barev“), odkazují na prameny sdělení, či se distancují od jiného autora („Krása, *jak dokázal Černyševskij*, je spojena s historicky i třídně podmíněnou představou života“). V některých případech je uváděn postoj jiného autora („Nejenže si tenkrát – *po wolkrovsku uvědomí*, že žít nemožno sám...“).

Komentující poznámky vyjadřující věcné hodnocení (b) mívají charakter srovnávací, týkají se ale i častosti jevu („Zdá se mi, že jsem chtěl – *jak už to bývá u každé větší kritické práce, kterou kdo kdy napsal* – vyřešit naráz všechno“).

Autoři se výjimečně uchylují k vyjádření údivu, radosti nebo naopak rozhořčení, rozpaků, obav či zklamání (c): „Jedno z pražských divadel se vrátilo k divadelní hře, na kterou – *jak jen je to možné* – jsme sami jaksi zapomněli.“²⁶

2) *Komentující poznámky stylizační* dělíme na poznámky, jež pomáhají čtenářově či posluchačově orientaci ve stavbě projevu (a), na poznámky, které se vztahují ke způsobu vyjádření (b) a na poznámky zabarvující projev expresivně (c). V prvním případě (a) se můžeme setkat s odkazem na jiné místo v textu („Je tu, *jak jsme již naznačili*, celá škála podobných významů“), s vysvětlením pojetí informace („Jsou to ovšem – *obecně vzato* – mravní důsledky každé doby“), dále se zdůrazněním důležité informace („Neboť – *a to budiž řečeno naprosto jasně* – strhující divadelnost tohoto díla byla opřena o citový vztah k Prokofjevovi“) či s vysvětlením, s výčtem, s uváděním příkladů („Čím se liší moderní umělecké dílo, *řekněme moderní próza*, od prózy poplatné minulosti?“). Poznámky vztahující se k určitým užitým výrazům (b) MČ3 charakterizuje jako tzv. *metařečové komentáře* a dále je úžeji dělí. Jedná se o odkaz k autorovi, jenž daný výraz užil („Vlastně rovněž Kniha erotiky tak zahrnuje – *řečeno povědomým neumannovským názvem* – květy z různých sezón“). Další možností je hodnocení užitého výrazu („To je – *prostě řečeno* – i výzva k překladatelské samostatné tvořivosti.“), uvození opravy, zpřesnění, kdy se

26 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 676–677.

používá výrazů *jinak řečeno, lépe řečeno, jinými slovy, chci říci, přesněji řečeno apod.* a také omluva za autorem užitý výrazem („Takový postoj je – *promiňte mi to slovo* – antihumanistický“). Poznámky, jež expresivně zabarvují projev (c) mají za úkol přitáhnout recipientovu pozornost. Časté je použití nadsázky („Avšak – *ruku na srdce* – dá to ještě hodně práce“).²⁷

3) Nyní se dostáváme k *poznámkám kontaktoým*, jež nějakým způsobem apelují na adresáta („Na nějaké tancovačky, *to víte sám*, není pak už kdy“). Může se jednat také o svolení („A teď – *jestli dovolíte* – několik poznámek k jednotlivým případům“).²⁸

Závěrem autoři Mluvnice češtiny 3 vysvětlují, proč upustili od samostatného výkladu parenteze. Důvodem byla formální kritéria, která jsou stejná jak u parenteze, tak i u nesouvětně připojených vět. Těmito kritérii jsou interpozice, přerušení návaznosti započaté výpovědi, vydělení grafické a zvukové, absence explicitních prostředků syntaktické závislosti.²⁹

1.2 Vsuvky z hlediska textové syntaxe

1.2.1 Nárys textové syntaxe J. Hrbáčka

J. Hrbáček rozlišuje tři způsoby vyjádření formálních vztahů výpovědí v textu. Jedná se o *řazení, podřazování* a *vsouvání*. Náš zájem se bude ubírat zejména na vsouvání čili vsuvku, parentezi.

Vsouváním vzniká odstupňovaný text, který je tematicky oslaben. Parentezi je možno vyjádřit větou jednoduchou („Někteří odborníci – *takových však bylo velmi málo* – by za žádnou cenu nevstoupili do služeb okupantů“), větou složenou („Vracela se jednou v zimě večer domů a na schodišti – *mráz mi přebíhá po zádech, když o tom píše* – ve výklenku spatřila modravý plamen třepotající se ve tmě“), nevětnou výpovědí („Už jsme na to – *marná sláva* – příliš staří“) či formou souvětnou (Nevím už – *paměť klame, a proto si vymýšlí* –, kdo z té pře vyšel vítězem“).³⁰

„*Vsuvka není syntakticky začleněna do struktury bázevé výpovědi, i když může mít někdy podobu závislé věty (nikoli však vedlejší věty).*“³¹ V podstatě je vsuvka vysvětlujícím komentářem k jedné z částí výpovědi. Nevztahuje se k celé výpovědi na rozdíl od komentující závislé věty. Komentující závislé věty zařadil J. Hrbáček pod oblast

27 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 677–678.

28 Tamtéž, s. 678.

29 Tamtéž, s. 678.

30 HRBÁČEK, J. *Nárys textové syntaxe současné češtiny*. Praha: Trizonia, 1994. s. 59–60.

31 Tamtéž, s. 60.

podřazování. Doplňují základní větu a často jsou poznámkou či autorovým komentářem. Tyto věty nemohou být součástí složené věty, proto také nemohou patřit do bázev promluvové linie. V mnoha případech mohou stát v interpozici, graficky (vydělání pomlčkami, závorkami) a zvukově se mohou přibližovat parentezím, ale za vsuvky je nepovažujeme. Komentující závislé vsuvky na rozdíl od vsuvek mohou stát v antepozici.³² Stejně tuto problematiku vymezuje i MČ3.³³

Mezi vsuvkou a základní výpovědí je vztah navazování. Rozlišujeme anaforické navazování („Kniha je zarámována předmluvou (v ní je stručně vyložen přístup autorů k stylistické problematice) a závěrečnou kapitolou, v níž je naznačeno...“) a kataforické navazování („Není uveden rok vydání – a co je naprosto nepochopitelné – ani jméno autora“).

Vsuvka netvoří jiný text, odlišnou má pouze promluvovou linii. Rozdíly nacházíme v případě, kdy je do základní promluvy vkládána jiná promluva („Hlázky se dělí – *Nováku*, *nebavte se při výkladu* – na souhlásky a samohlásky“). Zde již vsunutá promluva tvoří jinou rovinu text, jenž s bázevou promluvou významově nesouvisí.

Autor dále vymezuje pojem *reliéfizace* = „formálními prostředky (zvukovými nebo grafickými) provedené významové odstupňování některých částí výpovědi nebo textu“.³⁴ Funkčně se blíží vsuvce, protože i ona stupňuje komunikační důležitost textu. Jedná se však o modifikaci řazení výpovědí v textu, ale ne o samostatný druh formálního vztahu výpovědí, kterým je vsuvka. Dále je zde rozlišena reliéfizace výpovědi, která do textové syntaxe nepatří: „Vedle Polska (či přesněji Slezska) zaměřovali čeští panovníci svou pozornost i k dalším územím“ a reliéfizace textu, kde je některá z výpovědí (či výpovědí) vysunuta z bázev promluvové linie: „Josef II. si v r. 1781 za své návštěvy Prahy prohlédl i stavbu nového divadla (*stály již zdi*) a měl z něho velikou radost.“³⁵

1.2.2 Čeština – řeč a jazyk Marie Čechové

Publikace *Čeština – řeč a jazyk* vymezuje samostatně jak vsuvky, tak i vsouvání výpovědí společně s reliéfizací textu. Vsuvky narušují syntaktickou strukturu výpovědi, jsou do výpovědi včleněny bez větných vztahů. Mají však funkci výpovědní a jedná se o tzv. *mezivýpovědní vztah*. Vsuvky bez výpovědní funkce jsou zde klasifikovány jako vsuvky slovní, nevětné. Parenteze nevětné („Tímto rozvržením se redaktorům svazku (*F*

32 HRBÁČEK, J. *Nárys textové syntaxe současné češtiny*. Praha: Trizonia, 1994. s. 59.

33 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia, 1987. s. 508.

34 HRBÁČEK, J. *Nárys textové syntaxe současné češtiny*. Praha: Trizonia, 1994. s. 61.

35 Tamtéž, s. 61.

Daneš, M. Grepl a Z. Hlavsa) podařilo dobře pokrýt celou syntaktickou problematiku“) se obtížně odlišují od *reliéfizované apozice*, kdy se jedná o formální začlenění výrazů do textu („Tímto rozvržením se redaktorům svazku (*F. Danešovi, M. Greplovi a Z. Hlavsovi*) podařilo dobře pokrýt celou syntaktickou problematiku“). Slovní vsuvky nemusejí stát v interpozici, „*vsuvkovost nevětného výrazu je určena především asyntaktickým zapojením do věty*“.³⁶

Podkapitolou *Výpovědní spojení a jeho formy* do publikace přispěl J. Hrbáček, autor *Nárysu textové syntaxe současné češtiny* (viz výše). Informace zde obsažené jsou takřka totožné s těmi v Hrbáčkově publikaci. Vsuvky přináší vedlejší informace, poznámky a často mají hodnotící povahu. Parentezi je možno vztáhnout k celé báze výpovědi. Pak je paralelní k textu, který přerušuje („Jeden z nich – *Nelson se s ním poprvé setkal na Jamajce* – se jmenoval Edward Despard“). Další možností je vztahování k části báze výpovědi („Mezi druhy, které se v žádném případě nevyplatí sušit, patří ryzce, bělolanýže (*velmi ztvrdnou a ztratí chuť*), bedly atd.“). V tom případě se vsuvky nemohou transformovat v lineární text, který je organizován řazením. „*Části textu v závorce umístěné za výpovědí (které mohou být i rozsáhlejší než výpověď) lineárnost textu nenarušují, protože text nepřerušují, pouze ho odstupňovávají.*“³⁷

Reliéfizací textu se rozumí vyčlenění určité výpovědi ze základní promluvové linie (nejčastěji závorkami), ale ne jejich vložení do jiných výpovědí (na rozdíl od vsuvek).

1.3 Vsuvky z pohledu stylistického

1.3.1 Jazyk a styl novin J. V. Bečky

Publikace *Jazyk a styl novin* od J. V. Bečky se parentezi z hlediska publicistického přibližuje, ačkoli mnoho informací nepřináší. Dočteme se zde, že vsuvky pronikají do publicistiky vlivem beletristické normy. Vyskytují se zde jako doplňky, vysvětlení („Vzhledem k tomu, že v současném systému se do produktivity započítává i spotřeba materiálu (*tj. i energie*) a protože klademe velký důraz...“), připomínky či jako poznámky („Když jsem tehdy dostal do rukou tuto kouzelnou knihu [tj. Íránského poutníka od akademika Jana Rypky] – *po drobných úpravách by si zasloužila vydání nového* –, vzpomněl jsem si na naše první setkání v malé posluchárně ve Veleslavínově ulici“).

V některých případech jsou v publicistice vnímány jako autorova snaha o vymanění

36 ČECHOVÁ, M. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011. s. 208.

37 Tamtéž, s. 377.

se z intelektuální sevřenosti větné stavby. Nepříliš časté jsou vsuvky uvozené přímou řečí, které jsou typičtější v běžném hovoru („...A dobrý český člověk – 'Jděte, prosím vás, s nějakou průmyslovou špionáží! Co chtějí vědět, to už beztak vědí!' – si rád popovídá, možná se i pochlubí...“).³⁸

1.3.2 Stylistika současné češtiny

Užitím parenteze v publicistice se částečně zabývá i publikace *Stylistika současné češtiny* z roku 1997. Vymezuje parenteze specificky publicistické, tedy vsuvky vyjadřující postoj jiných. Připomínají veřejné mínění (*jak se říká, jak známo*). Využívají se jako svědectví či pramen (*jak (někdo, něco) řekl, jak (někdo) napsal, jak to uvedl (někdo), jak to připomněl (někdo)*). „Tyto prostředky vnášejí do stylu publicistických projevů bezprostřednost sdělení, naléhavost argumentu, závažnost agitace, projev ožívují, a proto se jeví jako prostředek stylové aktivizace.“³⁹ Využitím parentezí ve výpovědích autoři často docílují autentičnosti informací. Vsuvky zvýrazňují získávací a přesvědčovací funkci, například užitím myšlenek slavných a významných osobností. Také se odvolávají na frazeologii a rčení zdůrazňující lidové hodnoty. Autor může pomocí parenteze integrovat cizí poznatky do vlastního textu.

Publicistické texty působí dynamicky a proměnlivě, ale ani zde se autoři občas nevyhnou ustálenosti vyjádření a stereotypu. Taktéž je tomu u parenteze, např. u těchto případů: *jak uvádějí zahraniční média, jak uvedl mluvčí* apod. Za osobitý typ parentezí jsou považovány vsuvky, jež uvozují přímou řeč, tedy již jednou vytčené myšlenky („Pochopili – připomenul pan Novák – že to znamená...“ nebo „Umět hospodařit, *jak zaznělo v diskuzi*, znamená umět řídit“).⁴⁰

Totožné vymezení parenteze nalezneme ve *Stylistice češtiny* z roku 1991⁴¹ a v novější publikaci – v *Současné stylistice* vydané roku 2008.⁴²

38 BEČKA, J. V. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973. s. 170–171.

39 ČECHOVÁ, M. a kol. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s. 188.

40 Tamtéž, s. 188–189.

41 CHLOUPEK, J. a kol. *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1991. s. 212–213.

42 ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. s. 258–259.

2 Rozčlenění parenteze dle B. Rulíkové

Nejvíce se problematikou parenteze zabývá B. Rulíková ve své publikaci *Parenteze v současné češtině*, proto jsme se rozhodli více představit právě tuto monografii. Jedná se o jedinou ucelenou publikaci v českém prostředí, ve které je na parentetické konstrukce nahlíženo z několika úhlů, které se nyní pokusíme shrnout.

Monografií navazuje autorka na svůj článek *Vedlejší promluвовá linie*⁴³, kde nabízí spíše zjednodušené členění parentezí.

2.1 Parenteze z hlediska konstrukce věty

2.1.1 Vložené výpovědi připojené bez spojovacích výrazů

Sem autorka řadí parenteze, jež volně souvisejí se svou bázovou výpovědí a „jejichž obsahová souvislost nemůže být syntakticky vyjádřena.“⁴⁴

„Za ten rok, co mladí vtrhli do Kadaně – Tušimice byly vyhlášeny za mládežnickou stavbu loni 18. května –, vznikly mezi místními občany dvě zcela speciální antagonistické třídy.“

Mezi vsuvky patří také uvozovací výpovědi vložené do přímé řeči, jež jsou vyjádřeny slovesy: „Pokutu, šklebila se, zaplatí stejně muž parťáčky, protože...“⁴⁵

2.1.2 Vložené výpovědi uvozené podřadicími spojovacími výrazy

B. Rulíková zdůrazňuje, že za parentetické výpovědi považuje výpovědi uvozené zájmenem *což*: „Skoro vždycky, což je dvojnásob zajímavé, bývají to celým svým založením váhavci.“ Mylné je považovat tyto útvary za věty vedlejší. Jedná se o syntakticky nezačleněné parenteze. Zájmeno *což* je možné nahradit zájmenem *a to* (*což* je dvojnásob zajímavé – *a to* je dvojnásob zajímavé).

Dalším typem parenteze jsou výpovědi uvozené zájmenem *jak*: „Tato statistika by byla, jak se domníváme, smutná.“ Jak sama Rulíková uvádí, jiní autoři (F. Kopečný, F. Trávníček, K. Svoboda a další) tyto věty charakterizují různě (jako vedlejší věty srovnávací, nepravé vedlejší věty parentetické, jako parenteze apod.).

Vložené výpovědi uvozené spojkami *-li*, *jestliže*, *když*, *protože*, *jakkoli*, *aby*, že jsou nejčastěji větami vedlejšími. Jako syntakticky nezačleněné se jeví ustálené poznámky

43 RULÍKOVÁ, B. Vedlejší promluвовá linie. *Naše řeč*, 1971, roč. 54. č. 2. s. 69–78.

44 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 26.

45 Tamtéž, s. 26-27.

a komentáře (*že to tak musím říct*).⁴⁶

2.1.3 Vložené výpovědi se souřadícími spojkami

Nejčastěji se můžeme setkat se spojkami *vždyt'* a *neboť* vysvětlujícími určitý výraz. „Byl jsem zaveden slečnou Elsou – *neboť tak se jmenovala svůdná komorná* – do zahrady.“⁴⁷

2.1.4 Vložené výpovědi bez slovesa

Jedná se zejména o věty jednočlenné („Děti se však, *marná sláva*, rozutekly do světa“). Parentetické výpovědi tvořené jedním slovem mohou být často omylem zaměněny za přístavek.

Parenteze: „U těch pralidoopů, kteří se přizpůsobili novým podmínkám prostředí (*step*), nastal daleko rychlejší vývoj.“

Přístavek: „U těch pralidoopů, kteří se přizpůsobili novým podmínkám prostředí (*stepi*), nastal daleko rychlejší vývoj.“

Dále jde o výrazy eliptické: „Ten zápas je o to výraznější, že jako umělec (*od slova uměti*) je Kainar jedním z nejtalentovanějších, jaké dnes máme.“⁴⁸

2.1.5 Vložené větší výpovědní celky

Řadíme sem vložené celky, které mohou mít formu souvětí či formu volně spojených výpovědí.⁴⁹

2.1.6 Věty syntakticky nezačleněné v antepozici a postpozici

Rulíková poukazuje na problematiku označování syntakticky nezačleněných vět stojících v antepozici („*Jak je vidět z našeho výčtu*, stává se hlavním zdrojem metafory“) či postpozici („Všechny stromy pomrzly, *taková byla letos zima*“). „*Jako parentetické je vhodné chápat výpovědi bez syntaktického začlenění jen v pozici vložené; to umožní zachovat jednotné pojetí pro všechny případy i při rozdílné obsahové náplni.*“⁵⁰

Autorka tvrdí, že mají syntakticky nezačleněné věty v antepozici a postpozici s větami parentetickými (syntakticky nezačleněnými a zároveň vloženými) společnou jen

46 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 28–29.

47 Tamtéž, s. 29–30.

48 Tamtéž, s. 30.

49 Tamtéž, s. 31.

50 Tamtéž, s. 35.

stránku obsahovou. Pouze tento rys nemůže být dle Rulíkové rozhodující pro zařazení mezi věty parentetické.

Doporučuje terminologicky odlišit útvary, jež jsou vymezeny 1) formou a umístěním (výpověď vložená, syntakticky nezačleněná) = *vsuvky konstrukční, syntaktické* a dále 2) útvary, které jsou vymezeny obsahovou stránkou a formou (výpověď z jiné tematické roviny, připojená bez syntaktického začlenění) = *vsuvky tematické, promluвовé*.⁵¹

2.2 Obsahová souvislost mezi parentetickou a základní výpovědí

2.2.1 Různé aspekty obsahové souvislosti

2.2.1.1 Obsahová souvislost se slovem, nebo s celou výpovědí

Parenteze vztahující se k jednomu slovu: „Může se stát, že třeba pomalou větou z Beethovenovy Deváté symfonie vnímal jednou jako hudbu smuteční (*mnoho lidí ji tak možná poprvé vnímalo*), jednou jako příjemnou zvukovou kulisu k náladě celkem klidné.“

Obsahová souvislost s celou výpovědí: „Zde se uplatnil naplno – *a což je významné* – v souvislosti s novým dnešním autorem díla.“⁵²

2.2.1.2 Obsahová souvislost s předcházejícím, nebo s následujícím sdělením

Zde se jedná o parentezi vztahující se se k předcházejícímu slovu či k víceslovné části výpovědi („Při informaci o Tolstém a Gogolovi (*oba autory poznají žáci v ruštině*) využijeme individuální četby děl těchto autorů“), dále o parentezi, jež se týká následujícího slova či víceslovné části výpovědi („Hálek se stylizoval do pózy člověka..., nepřítel vší oficiálnosti, vší stylizace, nebo, *jak se vyjadřovala Hálkova doba, škrobenosti*“). Jsou sem zařazeny rovněž parentetické výpovědi, které souvisejí s celou přerušenu výpovědí („Slovesné umění má – *abych opakoval dávnou prostopravdu* – nejen právo, nýbrž i povinnost vymýšlet si“).⁵³

2.2.1.3 Obsahová souvislost s obsahovou stránkou sdělení, nebo se způsobem vyjádření

Autorka rozlišuje parentezi týkající se báze výpovědi nebo její části: „Čteme-li Barákovy Vzpomínky – *vyšly v roce 1904* – zjistíme, že začínají právě úvodem k povídce

51 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 32–35.

52 Tamtéž, s. 44–45.

53 Tamtéž, s. 45–46.

Kříž pod křížem.“ Mohou souviset s přesným zněním základní výpovědi („Lidi tohoto typu – *ukazuje se to předem na osudu Jana Kropa* – ještě čekají krize“) či se stránkou modální („Váš syn – *nemýlím-li se* – půjde už do školy“). Druhou možností je parenthese, která odkazuje ke způsobu vyjádření: „Tato hala volejbalových her, *jak bychom název mohli přeložit do češtiny*, je velká 400 m.“⁵⁴

2.2.1.4 Obsahová souvislost s totožným, nebo různě souvisícím sdělením

Parenteze se může „*týkat nejen totožného předmětu nebo jevu, nebo sdělení, ale také předmětu, jevu, sdělení podobného, opačného i jinak souvisícího.*“⁵⁵ „A další náhodou (*takovými náhodami se projevuje zákonitost života*) byl té malé slavnosti přítomen náš dávný přítel.“⁵⁶

2.2.1.5 Obsahová souvislost volná, nebo s možností syntaktického ztvárnění

Významový vztah parentetické výpovědi k výpovědi báze lze vyjádřit: 1) *vedlejší větou přívlastkovou*, 2) *vedlejší větou příslovečnou*, 3) *uvozením, obsahovým doplněním podmětovým/předmětovým v souvětí podřadném obsahovém*, 4) *větným členem* (přístavkem, příslovečným určením apod.). Autorka uvádí příklad parenthese místo vedlejší věty přívlastkové: „Zájemci, kteří pravidelně týdně – *a je jich hodně* – navštěvují tyto prodejny, odcházejí zklamáni.“⁵⁷

2.2.2 Různé typy parenthese podle obsahové souvislosti

2.2.2.1 Parentetické výpovědi vztahující se k předcházejícímu slovu

1) *Asociační typ* přináší volnější myšlenkové propojení parenthese s výpovědí základní: Skutečnost, na níž parenthese odkazuje je v báze výpovědi přímo pojmenována či s ní parenthese souvisí. „V novém havanském divadle (*Havana patřila dříve mezi města bez divadla*) se scházejí lidové soubory.“

2) *Přívlastkový typ*, který může být transformován do vedlejší věty přívlastkové: „Po osmislabičném verši bez pravidelné rytmizace předělové (*byl rozšířen v české literatuře XVI.–XVIII. století*) stojí ve folklorní poezii písňové verš s členěním symetrickým nebo asymetrickým.“

3) *Přístavkový (apoziční) typ* často vysvětluje, hodnotí, přiřazuje, určuje.

54 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 46.

55 Tamtéž, s. 46–47.

56 Tamtéž, s. 47.

57 Tamtéž, s. 47.

„Uvažovali jsme, kde by se takové místo – říkali jsem mu přepážka – dalo získat.“

4) Zde se jedná o *opisný způsob vyjádření různých okolností* (časových, místních, příčinných), která jsou doplněním podmětu/předmětu. Nejčastěji je můžeme zaznamenat v projevech mluvených. „Dále je mi známo, že jsi – *takhle koncem listopadu to bylo* – zapomněl v šatně v takových těch...“⁵⁸

2.2.2.2 Parentetické výpovědi vztahující se k celé základní výpovědi

1) *Volná obsahová souvislost* s celou základní výpovědí bývá nejčastěji zařazena jako poznámka k obsahu sdělení. „Pokusil se tak sloučit ve své práci, řekl bych, že zcela vědomě, dvě rozdílné kvality, z nichž mohla (*v nedokončené trilogii je pro to dostatek dokladů*) dialekticky vzniknout kvalita nová.“

2) *Přísluvečný typ* obsahové souvislosti je v podstatě vztahem okolností. Zde se již jedná o užší obsahové propojení výpovědi parentetické s výpovědí základní. „Oba muži šli volným, těžkopádným krokem, a nepovšimnuvše si mé přítomnosti – *stál jsem zrovna za rohem jednoho z hospodářských přístavků* –, zamířili přes sněhový příkrov k stodole.“

3) *Typ vysvětlovací* (blíží se apozičnímu typu). „Tyto příklady mají totiž znaky jak substantiv (*mohou být rozvíjeny adjektivy*), tak i příslovčí (*mohou být určovány jinými příslovci*).“⁵⁹

2.2.2.3 Parentetické výpovědi vztahující se k následujícímu slovu

Tyto parenteze nejsou příliš frekventované, přesto autorka rozlišuje dva typy: 1) *parentezi s volnější obsahovou souvislostí* („Autor v něm vytvořil dílo – *používám výrazu jednoho sovětského prozaika* – složitého realismu“) a 2) *parentezi s uvozovací souvislostí* („Setkala se s jeho němým a – *o čemž už nepochybovala* – obdivným pohledem“).⁶⁰

2.3 Způsob připojení parentetických výpovědí

2.3.1 Navazování

2.3.1.1 Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k předcházejícímu slovu

Navazování umožňují lexikální prostředky. Nejčastěji se parenteze vztahuje

58 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 48–51.

59 Tamtéž, s. 51–53.

60 Tamtéž, s. 53.

k substantivu („Vodník měl zelenou halenu – *jinačí prý nenosí* – a dlouhánké nohy s červenými střevíci“). Možné je ale i navazování na příslovce („Náhle – *každý pád z představy do skutečnosti děje se příliš náhle a bez varování* – nabyt ten ... určité podoby“) nebo infinitiv („Když jsem vyrostl a mnoho věcí se naučil vycítit – *ano i cítit/(tomu) se člověk musí učit* –, tehdy jsem si na tatínka často vzpomněl“).

Navazovacím slovem může být 1) zopakované totéž slovo, jež se vyskytuje ve výpovědi základní, nebo pojmenování plnovýznamové, 2) ukazovací zájmeno či zájmenné příslovce, 3) osobní zájmeno, 4) neshodné odkazovací zájmeno *to*, vztažný výraz *což*, výrazy *jak*, *tak*.

Navazování bez připojovacích prostředků: „Zrada a zbabělý elekticismus české buržoazie v poměru k tzv. ruské otázce (*jen šestnáct let táhnoucí se fraška s uznáním SSSR de jure!*) pokračovaly i po normalizaci oficiálních styků.“⁶¹

2.3.1.2 Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k celé výpovědi

B. Rulíková rozlišuje tři druhy navazování parenteze k celé výpovědi, a to 1) *opakováním slov*, 2) *odkazováním* a 3) *bez navazovacího slova*.

1) V tomto případě se může jednat i o nahrazení slov zájmeny: „Když otec knížku dočetl – *a dočetl ji s gustem celou* – řekl...“

2) Odkazování s použitím odkazovacích zájmen a zájmenných příslovcí. Je možné tento druh navazování ještě dále klasifikovat: a) vyjádření průvodnosti, současnosti s použitím výrazů *tehdy*, *přitom*, *to* (*hovorové*), b) poukázání na situaci hovoru (*zde*, *tu*, *tady*), c) odkaz na podmět či předmět (*to*, *což*), d) vyjádření shody (*jak*, *tak*), omezení (*aspoň tak*, *aspoň jak*), srovnání.

3) „Byly tu – *o něžná láska mateřská* – tvé čepečky.“⁶²

2.3.1.3 Navazování u parentetických výpovědí vztahujících se k následujícímu slovu

„Autor v něm vytvořil dílo – *používám výraz jednoho sovětského prozaika* – složitého realismu.“ Zde se jedná o odkázání substantivem. Mnohdy se využívá také výrazů *což* a *jak*.⁶³

61 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 59–60.

62 Tamtéž, s. 60–62.

63 Tamtéž, s. 64.

2.3.2 Intenční typ spojení

2.3.2.1 Parentetické výpovědi se slovesy mluvení

Typické je použití parenteze se slovesy mluvení při uvození přímé řeči: „Můj otec je totiž – řekl jsem mu – perníkář.“ „*Uvozovací výpověď se slovesem mluvení je bez přímé řeči neúplná, je s ní spjata intencí.*“⁶⁴ Jedná se o spojení bezspojkové, výpověď parentetická není na přímé řeči závislá, je svým způsobem usouvztažněna. Ustálené obraty (*řikám vám, řekněme, dodejme, řekl bych* apod.) jsou významově pokleslé.⁶⁵

2.3.2.2 Parentetické výpovědi s jinými uvozovacími slovesy

Nejčastěji jsou uvozovacími slovesy slovesa myšlení, vědění, vnímání, cítění nebo sponově jmenné predikace (*je vidět, je známo*). „Koupelen, *uvědomil si Benda*, bylo v jeho sídle pět.“⁶⁶

2.3.2.3 Intenční typ spojení u parentetických výpovědích vztahujících se ke slovu

Pokud parenteze nemá vztah k predikaci, používají se nejčastěji tyto ustálené obraty: *řekněme, lépe řečeno, dodejme*. „Vedle funkce, *řekli bychom*, dokreslující a expresivní, mají Šaldovy metafory i funkci estetizační.“

Naopak v případě vztahu k predikaci může být parenteze vyjádřena takto: „Na premiéru přijde jistě nejen stálé publikum, ale také – *pevně věřím* – především mládež.“

„Hudební vědec, který jednou – *doufám, že brzy* – na základě srovnávací analýzy se zabere do studia kořenů...“ Takovéto konstrukce (*doufám, že ...*) se klasifikují jako strnulé.⁶⁷

2.3.3 Volná determinace

2.3.3.1 Základní typy: parentetické výpovědi determinující způsob vyjádření

Parenteze vyjadřuje determinaci ke sdělení, které se předpokládá a jenž není vyjádřeno. Autorka v tomto případě poukazuje na problém rozhodování o tom, zda se skutečně jedná o vynechání věty řídící. „Petrova milostná avantýra na pile, jež pak dodatečně nabývá – *kdybych se nebál nadsázek* – málem až shakespearovského

64 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 65.

65 Tamtéž, s. 66.

66 Tamtéž, s. 66.

67 Tamtéž, s. 67–68.

podtextu...“ = *kdybych se nebál nadsázek, řekl bych...*⁶⁸

2.3.3.2 Přejídné typy: parentetické výpovědi determinující platnost sdělení

Jedná se o typy parentezí, které dříve mnozí autoři řadili mezi zvláštní typ vedlejších vět (tedy věty závislé). „V tomto druhém směru jsou odvážným experimentem – *uvážíme-li literární situaci prvního desetiletí našeho věku* – už Tvé novinové povídky.“⁶⁹

2.3.3.3 Nejběžnější druhy volné determinace

Nejčastější je výskyt se spojkami *-li, kdyby, jestliže, když*. Vyjadřují omluvu za použitý výraz, uvozují opravu, podmínku volby určitého výrazu apod. „Ale hned jsem pochopil – *jestli se to tak dá říci* – ducha stavby.“ Parenteze se však může týkat také modalita hlavního sdělení s vyjádřením menší míry jistoty (*nemýlím-li se, pokud se dobře pamatuji* apod.).

Spojky *protože* a *neboť* často v parentetických výpovědích značí příčinu, důvod: „Byl jsem zaveden slečnou Elsou – *neboť tak se jmenovala svůdná komorná* – do zahrady.“

Spojka *že* je často používána v parentetických konstrukcích eliptických, jež vyjadřují omluvu: *že jsem tak smělý, promiňte mi, že ...* apod.⁷⁰

2.4 Obsahová náplň parentetických výpovědí

2.4.1 Doplnující sdělení věcně obsahové

Jedná se o sdělení, která doplňují, zpřesňují obsah základní výpovědi. Rulíková je dále dělí do sedmi podtypů.

1) *Doplnění, další rozvinutí obsahu*: „Tento problém – *a je to závažný problém etosu lidské práce* – hrdina neřeší, ale přímo jím žije.“

2) *Motivace, příčinné zdůvodnění*: „Tato izolovanost – *slovo 'neinformovanost'* nevystihuje pravý stav věci – vážně poškozuje zájmy...“

3) *Zpřesnění, vysvětlení*: „'My Fair Lady' – *tak se musical jmenuje* – měla koncem roku hudební premiéru v Hudebním divadle v Karlíně.“

4) *Omezení, přípustka*: „Teprve v minulých dnech ho však poznali Pražané (*byl to ovšem skrovný počet Pražanů*) jako umělce.“

5) *Průvodní okolnost*: „Asi hodinu před nešporem tu neděli před sv. Václavem – *byl*

68 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 68.

69 Tamtéž, s. 69–70.

70 Tamtéž, s. 71–72.

svítivý příjemný den podzimní – vyšli z koleje Rejčkovy dva studenti...“

6) *Volná asociační souvislost*: „Zdalo se však, že její sestra – že mě to nenapadlo, že je to její sestra, pomyslí si – to ví, neboť vtrhla na Bětuši krátký, vyčítavý pohled.“

7) *Průvodní subjektivizující charakter výpovědi*: „Plán učiva – a to velmi dobře přijali posluchači – byl rozmnožen.“⁷¹

2.4.2 Autorské komentující poznámky k základnímu sdělení

Autorskými komentujícími poznámky vyjadřuje autor svůj postoj ke sdělení, používá různé odbočky (k textu, ke čtenáři, ke způsobu vyjádření apod.). Hlavním rysem je ustálenost. Dnes jsou v publicistice brány spíše jako prostředky automatizační.

Vyskytují se ve formě dodatků: „Na naší nedělní besedě – *doufáme, že jste ji poslouchali* – jsme nemohli zodpovědět všechny dotazy.“ Mohou být předsunuty, pak se jedná o průvodní sdělení: „Věděl jsem – *zdůrazňuji znovu* – , že z této krásy uvidím shora pramálo.“⁷²

Je nutné podotknout, že většinou nelze autorské poznámky jednoznačně klasifikovat, protože jsou kombinací několika druhů poznámek: „...*hodnocení může být nejen věcné, ale i modální nebo citové, a může se dokonce vyskytnout i jako charakteristika pojetí projevu (obecně vzato) nebo užití výrazu (krátce řečeno)*.“⁷³

2.4.2.1 Postojové autorské poznámky

2.4.2.1.1 Poznámky týkající se modality

1) Přímé vyjádření modality: *myslím, domnívám se, zdá se, jak mi připadá, jak tvrdím* apod.

2) Dokreslení modality zkušeností mluvčího: *jak jsem zjistil, jak se proslýchá, jak je vidět z*.

3) Dokreslení modality uvedením pramene sdělení: *jak řekl kdo, jak dokresluje co* apod.

4) Dokreslení modality charakteristikou projevu, postoje jiného mluvčího: „Nejenže si tenkrát – *jak po letech vzpomíná* – po wolkrovsku uvědomí, že žít nemožno sám...“⁷⁴

71 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 75–76.

72 Tamtéž, s. 76–77.

73 Tamtéž, s. 82.

74 Tamtéž, s. 78.

2.4.2.1.2 Poznámky vyjadřující hodnocení

Rulíková rozlišuje hodnocení věcné a srovnávání. Hodnocení věcné je vnímáno jako subjektivizující: „Zdalo se mu – *taková naivita!* –, že teď by měl každý z nás přímo choullostivě dbát, aby se ani oklikou neznal s darebákem.“

Do srovnávání zařazuje 1) hodnocení vzhledem k novosti (*jak to svého času učinil Joyce*), 2) hodnocení vzhledem k častosti (*jak tomu bylo letos zatím ojedinele*), 3) hodnocení vzhledem k obvyklosti (*jak to už bývá u každé větší kritické práce, kterou kdo kdy napsal*), 4) hodnocení vzhledem k zvyklosti (*jak bylo zvykem v ...*).⁷⁵

2.4.2.1.3 Poznámky vyjadřující citové reakce a hodnocení

Jedná se poznámky, jimiž autor vyjadřuje svůj citový postoj (radost, údiv, rozpaky...) či subjektivně hodnotí. „Tentokrát přišli – *a to je potěšitelné* – také mladí.“⁷⁶

2.4.2.2 Stylizační autorské poznámky

2.4.2.2.1 Poznámky orientující posluchače v projevu

1) Poznámky odkazující na jiné sdělení: „Je tu, *jak jsme již naznačili*, celá škála posesívních významů.“

2) Charakteristika pojetí sdělení: „Jsou to ovšem – *obecně vzato* – mravní důsledky každé chyby.“

3) Upozornění na obsah (zdůraznění): „Neboť – *a to budiž řečeno naprosto jasně* – strhující divadelnost Pomerančů a Anděla byla opřena o citový vztah k Prokofjevovi.“

4) Příklad, vysvětlení: „Čím se vyznačuje moderní umělecké dílo, *řekněme* moderní próza, od prózy poplatné minulosti...“⁷⁷

2.4.2.2.2 Poznámky k způsobu vyjádření a k výrazu

Parenthese může být vyjádřena jako 1) hodnocení užitého výrazu (*prostě řečeno*), 2) oprava (*přesněji řečeno*), 3) omluva za daný výraz (*promiňte mi to ostré slovo*). Také může být 4) uveden autor výrazu (*jak říká ...*).⁷⁸

2.4.2.2.3 Poznámky zabarvující projev expresivně

Tento druh poznámek se používá nejčastěji za účelem aktualizace, vzbuzení

75 RULÍKOVÁ, B. *Parenthese v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 79.

76 Tamtéž, s. 79.

77 Tamtéž, s. 80.

78 Tamtéž, s. 80–81.

čtenářovy pozornosti. „Avšak – *ruku na srdce* – dá to ještě hodně práce, než se dnešnímu umění podaří vytvořit postavy, jako je Oblomov.“⁷⁹

2.4.2.3 Kontaktné autorské poznámky

2.4.2.3.1 Přímé odbočky k posluchači

Jejich funkcí je vzbuzovat čtenářův/posluchačův zájem. „Na nějaké tancovačky, *to víte sám*, není pak už kdy.“⁸⁰

2.4.2.3.2 Omluvy a dovolování

Nejčastěji se používají za účelem aktualizace. „A teď – *jestli dovolíte* – několik poznámek k jednotlivým úsekům.“⁸¹

2.4.3 Uvození základního sdělení

2.4.3.1 Uvození k přímé řeči

Uvozovací výpovědi mohou mít různou podobu, zejména bývají spojeny se slovesy mluvení (*řekl nahlas* – zde je doplnění okolnostním určením). Mohou být však vyjádřeny pouze slovesem (*vykřikl, zdůraznil, přikazoval, podivil se, myslil v duchu*). V případě parenteze se slovesy mluvení vyjádřenými v 1. osobě (říkám vám, opakuji) se jedná o autorské komentující poznámky.⁸²

2.4.3.2 Uvození k jinému obsahovému doplnění

Tento druh uvození se vztahuje k obsahu výpovědi, má funkci referující. Nejčastěji se s uvozením k jinému obsahovému sdělení setkáváme v beletrii. „Život, *soudil*, potřebuje trochu té strakatosti a dětinskosti, nebo by se nakonec člověk zadusil...“⁸³

2.4.3.3 Uvození dodatečně připojené

Zde jsou nejvíce využívány výrazy *to, což, jak (to), tak (to)* apod. „A problém je – *tak to říkával jejich učitel* – co si s ním vůbec počneme.“⁸⁴

79 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973, s. 81.

80 Tamtéž, s. 81.

81 Tamtéž, s. 81–82.

82 Tamtéž, s. 87–88.

83 Tamtéž, s. 88.

84 Tamtéž, s. 89.

2.5 Umístění parentetických výpovědí

2.5.1 Motivace vložení

Motivace vložení syntakticky nezávislé výpovědi je závislá na autorovi sdělení (chce něco zdůraznit, na něco upozornit apod.) a také na věcné souvislosti.⁸⁵

2.5.2 Místo vložení

2.5.2.1 Umístění parentezí vztahujících se k předcházejícímu slovu

Parenteze může stát přímo za slovem, k němuž se vztahuje. Například odděluje přívlastkovou větu od řídicího členu: „Avšak přibývá mluvčích a pisatelů – *soudím, že už jich je značná většina* –, kteří užívají vět s 'kdežto' na druhém místě.“

Parenteze stojící až po rozvíjejícím členu: „Ostatně již dnes v tzv. 'dobových filmech', ať našich, či cizích (*je zajímavé, že onen termín 'dobový' je zde sémanticky sužován na období 'fin de siècle'*), lze pozorovat estetické vyžívání se právě v těch zvláštních neřestech...“

Málo frekventované jsou parenteze narušující promluvvový úsek: „Vzpomeňte si na postavu M. Kališe ze Skleněného vrchu; jde o postavu (*v díle žije pouze v retrospektivě*) revolucionáře s bohatým citovým životem.“

Parentetické výpovědi mohou být jak v části východiskové, tak i v části jádrové (nejsou tak frekventované).⁸⁶

2.5.2.2 Umístění parentezí vztahujících se k následujícímu slovu

Zde se nejvíce setkáváme s parentezí stojící v jádrové části výpovědi: „Hálek se stylizoval prostě do pózy člověka..., nepřítel vší oficiálnosti, vší stylizace nebo, *jak se vyjadřovala Hálkova doba*, vší škrobenosti.“⁸⁷

2.5.2.3 Umístění parentezí vztahujících se k celé základní výpovědi

Takovéto parenteze bývají vloženy mezi jádro a východisko výpovědi. Označují průvodnost („Nesměřuje takový apel v autorově hře (*zůstávám přísně v oblasti mravní k obrodě společenského ideálu?*“), či vztah k predikaci a k jádru („Senoseč, *jak známo*, je doba bouřek“).⁸⁸

85 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 90.

86 Tamtéž, s. 92.

87 Tamtéž, s. 93.

88 Tamtéž, s. 93–94.

2.5.2.4 Umístění parentezí ve větším výpovědním celku

Vsuvka může být přidána ke slovu na konci jedné výpovědi, vztahovat se k první výpovědi, být připojena před druhou výpovědí a také je možné její umístění jako sdělení průvodní mezi dvěma výpověďmi.⁸⁹

2.5.3 Typy parentezí z hlediska umístění

1) *Dodatkový typ*. Parenteze se vztahuje k první části výpovědi. „Dědečku, prosím vás – dědečkovi a tetám v Břežanech se vyká – půjčte mi knížku.“

2) *Předsunutý (anticipovaný) typ*. Jedná se o parentetické výpovědi před slovem či částí výpovědi. „Je pochopitelné, a autor to v úvodu své práce zdůrazňuje –, že některé jeho názory mají diskuzní charakter.“

3) *Průvodní typ*. Parenteze se vztahuje k celé výpovědi a stojí v předělu. „Tento nový obsah – to nutno přiznat – nové literatuře Německé demokratické republiky nechybí.“⁹⁰

89 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 94–95.

90 Tamtéž, s. 96.

3 Kritéria zkoumání

K analýze výskytu parenteze v současném publicistickém stylu bylo vybráno celkem 80 článků ze dvou českých deníků, a to z Mladé Fronty Dnes a z Lidových novin. Bylo čerpáno z rubrik zpravodajských a komentujících. Z každého deníku bylo vyčleněno vždy 20 článků zpravodajských a 20 článků komentátorských. Tyto rubriky byly zvoleny záměrně. Články zpravodajské se vyznačují větší oficialitou, jsou objektivnějšího charakteru. Naopak články komentujícího typu bývají subjektivněji pojaty. Usuzujeme, že v určitých typech článků budou převažovat vsuvky spíše doplňkové (články zpravodajské) a v jiných člancích naopak vsuvky autorské (komentáře).

Pro naši práci byla zvolena čtyři základní kritéria zkoumání: 1) *vsuvky z hlediska konstrukce jejich výpovědi*, 2) *obsahová náplň vsuvek*, 3) *umístění vsuvky* a 4) *grafické znázornění vsuvek*. Vycházíme především z publikace B. Rulíkové *Parenteze v současné češtině*.⁹¹ B. Rulíková parentezi charakterizuje z několika úhlů a její zaměření na danou problematiku je velmi podrobné.

Pro naši práci byla vybrána taková kritéria, do kterých bylo možno zařadit příklady parentezí z praxe, tedy z českého denního tisku.

1) Vsuvky z hlediska jejich konstrukce a formy

- ❖ Větné
- ❖ Nevětné
- ❖ Souvětné

2) Obsahová náplň vsuvek

- ❖ Vsuvky doplňující sdělení
- ❖ Autorské komentující poznámky

3) Umístění vsuvky

- ❖ Vsuvky vztahující se k předcházejícímu slovu
- ❖ Vsuvky vztahující se k následujícímu slovu
- ❖ Vsuvky vztahující se k celé základní výpovědi
- ❖ Vsuvky v interpozici, antepozici a postpozici

4) Grafické znázornění vsuvek

91 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. 128 s.

4 Vsuvky z hlediska jejich konstrukce a formy

Hledisko zohledňuje parenteze vyjádřené větou jednoduchou, tj. větně, parenteze nevětné (výpovědi bez verba finita) a parenteze souvětné.

4.1 Větné

V tomto případě se jedná o vsuvky vyjádřené větou jednoduchou (věta obsahující verbum finitum).

Četnost parentezí v této kategorii není tolik výrazná jako počet vsuvek nevětných, přesto jich v současných českých denících bylo vyčleněno dvaadvacet. Nejvýrazněji byly zastoupeny v komentářích MF Dnes (10), poté ve zpravodajských článcích Lidových novin (7). Méně se vyskytovaly v komentátorských zprávách Lidových novin (4) a ve zpravodajství deníku MF Dnes (3).

V publicistických projevech byly frekventované zejména větné vložené výpovědi uvozené výrazem *jak*. Ve vybraných článcích byly nalezeny tři takovéto případy. Jedná se především o vsuvky odkazující na tvrzení jiné osoby či nějakou zvyklost.

„Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení mužičci“, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

„Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

„Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Pouze v jediném případě byla nalezena parentetická výpověď uvozená výrazem *což*: „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

Parenteze uvozené výrazy *jak* a *což* je možno zařadit do kategorie vsunutých výpovědí uvozených podřadicími spojovacími výrazy.

Následně analýza odhalila větné vsuvky, které byly uvozeny jinými spojovacími výrazy:

Vztažnými zájmeny: „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kteřá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“ (MF Dnes, komentáře)

„Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (LN, zpravodajství)

Zájmennými příslovci (kromě *jak*): „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská *refugia* 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“ (LN, zpravodajství)

„Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

Větné parentetické výpovědi jsou velmi často pojaty jako dodatky, zpřesnění či vysvětlení. Zde vybíráme několik příkladů. Jedná se o doplnění názvu článku, na nějž autor odkazuje:

„V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

Dále byla v jednom případě nalezena parenthese, již do článku ve formě dodatku přidala redakce deníku:

„Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

Z následujícího příkladu parentetické větné výpovědi lze vyčíst, že se jedná o zpřesnění obsahu výpovědi, kdy autor více charakterizuje předcházející sdělení:

„Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – *v sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)

Zpřesnění či vysvětlení se však může týkat také zdroje informací, ze kterého autor článku čerpal:

„V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

Výše uvedená parentetická výpověď je uvozena výrazem *a* (jedná se o vloženou výpověď se souřadící spojkou), který slouží zejména k zdůraznění vytčené oblasti. Tento případ je možné sledovat i zde:

„Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)

Ve vybraných člancích bylo nalezeno velké množství parentezí připojených bez spojovacích výrazů (podřadicích a souřadicích spojek, vztažných zájmen či zájmenných příslovcí), a to ve 14 případech z 24 větných vsuvek. Například:

„Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

„Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

„Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

Autorské komentující poznámky byly ve větných parentetických výpovědích objeveny v devíti případech. Nejčastěji vyjadřovaly hodnocení, modalitu, citové reakce či poznámku ke způsobu vyjádření:

Vyjádření hodnocení: „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

Vyjádření modalit: „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

Vyjádření citové reakce: „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

Poznámka ke způsobu vyjádření: „Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

4.2 Nevětné

Za nevětné parenteze považujeme ty, jež neobsahují sloveso v určitém tvaru. Z hlediska konstrukce vsuvek představují nevětné parentetické výpovědi nejpočetnější skupinu. Ve zpravodajských a komentátorských zprávách bylo nalezeno celkem 58 nevětných parentezí. Nejvíce byly zastoupeny ve zpravodajských člancích Lidových novin (20), poté v komentářích Lidových novin (16), následně v komentářích (13)

a ve zpravodajství MF Dnes (9).

Zdaleka nejčtenější kategorií jsou vsuvky vyjadřující příslušnost osoby k politické straně. Jedná se o doplnění obsahu výpovědi, kdy je politická strana vyjádřena zkratkou, a stojí za jménem daného politika. Tyto vsuvky, jak již bylo zmíněno, se vždy vztahují k předcházejícímu slovu a doplňují základní sdělení. Výskyt vsuvek je vyšší v publicistice zpravodajské než v článcích komentujících současné dění. V komentářích deníku LN nebyla nalezena ani jedna parenthese vyjadřující příslušnost osoby k politické straně. V dnešní publicistice však bývají tyto parenthese velmi frekventované. Zde vybíráme několik příkladů:

„Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“
(LN, zpravodajství)

„Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“
(LN, zpravodajství)

„Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (*KDU-ČSL*) ostře ohradil.“
(LN, zpravodajství)

„K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

„...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

„Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,“ upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,“ krotil vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“
(LN, zpravodajství)

Z výše uvedeného příkladu je patrné, že není neobvyklé ani použití předložky pojící se ke zkratce politické strany – v tomto případě předložky *za*.

V následující výpovědi se vyskytuje několik nevětných parentetických výpovědí, z nichž některé nejsou vyjádřeny zkratkou. Zprvu je jedna ze zmíněných politických stran pojmenována plnohodnotně (*Věci veřejné*), posléze dochází k zjednodušení – k použití zkratky (*VV*). V případě politické strany *Zemanovci* je vsuvka také vyjádřením celého

názvu strany (*Zemanovci*), jelikož se zkratka od tohoto pojmenování netvoří:

„Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

Nevětné vsuvky vyjadřující příslušnost politického činitele ke své politické straně byly ve všech případech, kromě jediného, graficky znázorněny závorkami.

„Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Tato vsuvka je tedy z obou stran oddělena čárkami, a zároveň je ozvláštněna tím, že je zkratka doplněna o číslovku (*oba*) a předložku (*z*).

Pokud autor ve svém článku zmiňuje několik osob ze stejné politické strany, používá dalších výrazových prostředků k upozornění na příslušnost k dané straně.

„Zátaš potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (*za ANO*).“ Následuje věta: „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

Vsuvky označující příslušnost politika k dané politické straně nejsou v odborné literatuře nijak řešeny, ačkoli se jedná o velmi frekventované úkazy. Této problematice se nevěnují ani odborné články B. Havlové⁹² a B. Rulíkové⁹³. Nutno podotknout, že oba články jsou staršího data. Vyšly v socialistickém Československu v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století, tedy v době, kdy žádné jiné politické strany neexistovaly. V současné době u nás stále nebyla sepsána monografie o parentezi, která by tyto typy vsuvek charakterizovala. Zmínku o parentezích označující politickou stranu jsme nenalezli ani v článku J. Hrbáčka⁹⁴ z roku 1994, který se věnuje převážně vymezením pojmů parenteze a reliéfizace textu.

Většina nevětných vsuvek dále rozvádí obsah výpovědi, určitým způsobem jej doplňuje. Do této skupiny řadíme také parenteze, jež označují věk člověka, o němž se v článku píše.

„Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (*79*).“ (LN, komentáře)

„Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (*91*), který vedl (*31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedocentelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší,

92 HAVLOVÁ, B. Vsuvky v stylu publicistickém a populárně odborném. *Naše řeč*, 1961, roč. 44, č. 7–8. s. 207–218.

93 RULÍKOVÁ, B. Vedlejší promluvovalá linie. *Naše řeč*, 1971, roč. 54, č. 2. s. s. 69–78.

94 HRBÁČEK, J. Reliéfizace výpovědi a textu. *Naše řeč*, 1994, roč. 77, č. 2. s. 67–72.

nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

Druhá parenteze je zpřesněním obsahu bázové výpovědi (*31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedoceníitelnými radami*). Právě doplnění či zpřesnění je pro nevětné výpovědi příznačné.

Autoři svými vsuvkami často odkazují mimo text článku:

„Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“
(LN, zpravodajství)

Zde vybíráme několik případů nevětných vsuvek dále rozvíjejících obsah výpovědi:

„O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“ (LN, komentáře)

„Kdo viděl Apteďův film *Enigma* (*podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda*), ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

„Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

„Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

Za parentezi vyjadřující zpřesnění můžeme považovat také nevětné vsuvky doplněné redakcí deníku: „Situace je hrozná. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,“ řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

„Problematická byla zakázka (*MS2014+, pozn. red.*) svou komplikovaností.“
(MF Dnes, zpravodajství)

Dále sem řadíme parenteze zpřesňující místo či dobu, o nichž je v textu zmínka:

„Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhající z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“
(LN, komentáře)

„To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (*1772–1816*) byl hudebním fanatikem...“ (LN, komentáře)

Mezi další nalezené nevětné zpřesňující parenteze náleží tyto:

Zpřesnění daného oboru zájmu: „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun

Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Št'ovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

Matematické zpřesnění: „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“ (LN, zpravodajství)

Upřesnění velikosti území (počtu obyvatel): „Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

U nevětných vsuvek se však vyskytují i takové, které vyjadřují omezení či přípustku. Byly nalezeny pouze tři příklady omezení/přípustky a všechny měly podobu parenteze nevětné:

„Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

„Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

„Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

Další nalezené nevětné parenteze je možné přiřadit k parentezím s volnou asociační souvislostí.

„Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamená trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

Takové vsuvky obsahově odkazují ke sdělení souvisejícímu s výpovědí, a zároveň čtenáři přibližují skryté obsahy výpovědi vztahující se k minulosti, které by mu mohly uniknout.

„Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

„Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

„A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

Také nevětné parenteze mohou být autorem použity pro vlastní vyjádření hodnocení určité situace (problematiky). Jedná se tedy o autorské komentující poznámky. Z analýzy vyplynulo, že hodnotící parenteze byly nejvíce užívány v komentátorských sekcích. Tento

druh poznámek pisatelé nejvíce uplatňují v publicistických útvarech, které se vyznačují větší mírou subjektivity (sloupky, glosy, komentáře).

„Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

„Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

„Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

„Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

V tisku byly nalezeny i stylistické autorské komentující poznámky obracející pozornost ke způsobu vyjádření. V našem případě autor ospravedlňoval použití daného výrazu.

„Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)

„Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

4.3 Souvětné

Do této kategorie řadíme vsuvky mající souvětnou podobu, tedy ty, jež jsou vyjádřeny souvětím. Z analýzy vyplynulo, že souvětné parenteze nejsou v denním tisku příliš četné. Bylo nalezeno pouze pět parentezí a vždy se jednalo o parenteze obsažené v článcích z komentátorské sekce. V LN byly nalezeny pouze tři souvětné parentetické výpovědi, v MF Dnes pouze jeden případ.

První vsuvku bychom mohli kategorizovat jako kontaktovou, kdy autor čtenáře cíleně oslovuje a vynucuje si větší pozornost:

„Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*ať se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

Druhou parentezi je možno zařadit mezi vsuvky motivační, tedy takové, které jsou určitým příčinným zdůvodněním obsahu výpovědi:

„Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – *vždyť právě on napsal článek*

do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)

„Pod článkem 'Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku' poznamenal Vít Honza z Ostravy (*všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře*): 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ (LN, komentáře)

I v tomto případě se jedná o parentezi vyjádřenou souvětně – druhá věta v souvětí je eliptická. Z hlediska obsahové náplně parentezí jde o doplnění obsahu výpovědi.

Také čtvrtá souvětná parenteze je povahy doplňující, autor jejím prostřednictvím dále rozvíjí obsah výpovědi základní:

„Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka (*na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebývale dařit*) nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (MF Dnes, komentáře)

5 Obsahová náplň vsuvek

Obsahovou náplň vsuvek lze v našem případě charakterizovat dvěma základními skupinami: 1) parenteze doplňující sdělení a 2) autorské komentující poznámky. Tyto kategorie byly převzaty od B. Rulíkové⁹⁵ a byly následně upraveny pro potřeby naší práce.

Došlo tedy k jistému zjednodušení, které umožnilo snadnější zařazení vsuvek do příslušných kategorií. B. Rulíková v rámci obsahové náplně vsuvek vymezuje ještě parentetické výpovědi uvozující základní sdělení, jež se vztahují zejména k přímé řeči. Naše analýza publicistických textů však žádné takovéto vsuvky neprokázala, proto bylo nakonec od vyčlenění této skupiny vsuvek upuštěno.

5.1 Vsuvky doplňující sdělení

Stejně jako B. Rulíková i my jsme rozhodli pro dělení parentezí do dalších čtyř podtypů. Jedná se o 1) parenteze doplňující sdělení (rozvíjející obsah bázové výpovědi), 2) vsuvky vyjadřující motivaci (příčinné zdůvodnění), 3) parenteze zpřesňující a vysvětlující, 4) parenteze, které představují omezení či přípustku, 5) parentetické výpovědi vystihující průvodní okolnost a 6) vsuvky s velmi volnou až vzdálenou asociační souvislostí.⁹⁶

Jelikož je kritérií celkem šest, bylo mnohdy velmi obtížné jednotlivé typy parentezí správně zařadit. Kolísání je patrné u kategorie vsuvek zpřesňujících a doplňujících sdělení, mezi nimiž je tenká hranice poznání, zda autor skutečně pouze vysvětloval obsah výpovědi, či ji doplňoval. Samotná charakteristika této skupiny vsuvek není ani u B. Rulíkové výrazně rozváděna.

5.1.1 Doplnění, další rozvinutí obsahu

Tato kategorie je velmi široká a význam jednotlivých parentezí rozličný. Řadíme sem jak vsuvky identifikující, tak vsuvky doplňující sdělení, vsuvky specifikující, inkluzní. Jedná se o velmi četnou skupinu vsuvek, jejichž další dělení není vždy přímočaré.

Nejdříve byly vyčleněny parenteze doplňující informace týkající se věku. Obě nalezené vsuvky přinášely informaci o věku zesnulých osob, o nichž se v textu psalo.

„Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)

„Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (31 let přímo jako premiér;

95 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 73.

96 Tamtéž, s. 75.

později pouze svými nedocenitelnými radami) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

V denním tisku bylo nalezeno 24 nevětných vsuvek doplňujících politickou příslušnost osob. Nejvíce vsuvek obsahovaly zpravodajské články LN (12), poté zpravodajství MF Dnes (7) a komentáře MF Dnes (5). V komentátorské sekci LN nebyly nalezeny žádné parenteze odpovídající tomuto vymezení.

Jak již bylo zmíněno výše (v kapitole o nevětných vsuvkách), jedná se o frekventované parenteze, jež jsou hojně zastoupené ve zpravodajských člancích zejména proto, že zpravodajství bývá zaměřené především na politickou sféru a řazení politických stran k jednotlivým politikům je dnes běžné a vyžadované. Pokud by autoři neoznačovali příslušnost k politickým stranám, mohli by být čtenáři, kteří se o politické dění v republice podrobně nezajímají, dezorientovaní, informace by si pak dodatečně museli zjišťovat sami. Navíc se takto recipient ihned dozví, že jde o politicky činnou osobu.

Tento typ vsuvek bývá graficky vymezován závorkami a vztahuje se vždy k předcházejícímu slovu či k předcházejícím slovům, pokud se jedná o více osob. Pouze v jediném případě jsme našli parentezi, která byla oddělena čárkami. Typické je označování zkratkami, méně časté je doplnění zkratky předložkou či číslovkou.

Vyjádření politické strany zkratkou: „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (ANO), který vědě příliš neholduje.“ (LN, zpravodajství)

„Protí jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (KDU-ČSL) ostře ohradil.“ (LN, zpravodajství)

„6. března ho ministr Martin Stropnický (ANO) zbavil funkce.“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (ANO).“ (LN, zpravodajství)

Doplnění zkratky předložkou, příslovcem/číslovkou s předložkou:

„Zátaž potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (za ANO).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (rovněž za ANO).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, oba z ČSSD, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

V následující výpovědi se setkáváme s celkem pěti vsuvkami, kdy první je vyjádřením celého názvu strany, následující je již její zkratkou. Strana *Zemanovců* se

zkratkou neoznačuje, proto je její název vypsán celý. Jedná se o jedinou výpověď obsahující tento typ parentezí nalezenou v komentářích:

„Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

Za vsuvky, které doplňují sdělení, považujeme také ty, jež odkazují na skutečnost, která nemusí být všem čtenářům známá. Vybrali jsme vsuvku z článku, ve kterém autor cituje názory čtenářů (proto doslovné užití výrazu *unije*). Vsuvkou vysvětluje, že byl každý příspěvek podepsaný a pisatel příspěvku také uveřejnil svou adresu bydliště.

„Pod článkem 'Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku' poznamenal Vít Honza z Ostravy (*všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře*): 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ (LN, komentáře)

Takové doplnění můžeme nalézt také u těchto případů, kdy jsou doplněny zajímavosti pro smysl výpovědi nedůležité, který čtenář však do té doby zřejmě netušil:

Z oblasti kultury: „Kdo viděl Apteďův film *Enigma* (*podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda*), ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

Z oblasti geopolitiky: „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštěné škodliviny postupně snižovat.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Další variantou těchto vsuvek jsou parenteze, které čtenáře ujišťují o hodnověrnosti sdělení: „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celokrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

Vsuvky doplňující sdělení se často vztahují pouze k určitému slovu ve výpovědi. V tomto případě se jedná o další rozvinutí obsahu dané *výroční zprávou*:

„O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“ (LN, komentáře)

„V porovnání se Slováky na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“ (MF Dnes, komentáře)

Některé vsuvky doplňující obsah výpovědi mají také funkci identifikační:

Parenteze z článku nezaměřeného na politiku: „Patří k nemnoha evropským

expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou (*na nichž jsou pozůstatky rondelů odkryvány*) specializuje.“ (LN, zpravodajství)

Parenteze z článku zaměřeného na politiku: „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

Sportovní tematika parenteze: „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“

„Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (obě MF Dnes, komentáře)

Některé parenteze kolísají mezi doplněním a autorským komentářem, nemůžeme proto vyloučit nějakou bližší osobní narážku autora (skrytý úšklebek, ironii, sarkasmus, hyperbolu):

„Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kteřá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“

„Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka (*na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebyvale dařit*) nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (obě MF Dnes, komentáře)

Doplnění také může nést funkci historického (časového) doplnění skutečnosti, která se stala před situací, o níž se nyní v článku píše:

„Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (LN, zpravodajství)

Dalším typem doplňující parenteze, kterou jsme v publicistických člancích našli, byla vsuvka odkazující k historické skutečnosti: „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská *refugia* 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“ (LN, zpravodajství)

Posledním vyčleněným typem těchto vsuvek je parentetická výpověď odkazující mimo text a současně text doplňující: „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)

5.1.2 Motivace, příčinné zdůvodnění

Zde se omezíme pouze na jedinou nalezenou vsuvku, která by se dala charakterizovat jako motivační. B. Rulíková tento typ vsuvek nijak dále necharakterizuje, je tudíž obtížné tento typ vsuvek v člancích odhalit.

„Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)

5.1.3 Zpřesnění, vysvětlení

Za vsuvky vysvětlující považujeme ty, jimiž autor odkazuje k dříve otisknutému článku, na nějž reaguje: „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

Dalším typem jsou „redakční“ vsuvky. Jedná se o parenteze osvětlující problém či skutečnost, kterou buď čtenář netuší, nebo na ni již zapomněl. Je tedy dobré, aby se recipientovi připomněly souvislosti. Tento typ vsuvek byl nalezen pouze ve třech případech:

„Situace je hrozivá. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šiitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,“ řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

„Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

„Problematická byla zakázka (*MS2014+, pozn. red.*) svou komplikovaností.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Autor však může parentezi použít, aniž by svou vsuvku označil poznámkou redakce. Byla nalezena vsuvka odkazující na zdroj informací:

„V roce 2050 – a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

Těmito vsuvkami může autor například upřesnit polohu místa, o němž píše:

„Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“

(LN, komentáře)

Typickým příkladem zpřesňujících vsuvek jsou parenteze vyjadřující časový interval (v našem případě trvání vlády knížete Lobkovicze):

„To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (1772–1816) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

V novinových člancích byly nalezeny další dvě parenteze, jež zpřesňují určitý číselný údaj. V prvním případě se jedná o charakteristiku průměru určitého objektu:

„Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“ (LN, zpravodajství)

V druhém případě jde o zpřesnění počtu obyvatel Pákistánu:

„Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Parenteze také mohou stručně zpřesňovat minulost jedince, kterou již nechce autor cele vypisovat. Tato skutečnost je však čtenářovi přínosem pro pochopení autorovy myšlenky.

„Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – v *sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)

„Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedoceníitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

Na následujícím příkladu si ukážeme, jak může parenteze stručně přiblížit minulost určitého objektu, aniž by zabíhala do podrobností:

„Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internální tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)

Na dalším příkladu je možno demonstrovat vyšší počet parentezí v základní výpovědi, než je obvyklé. Do výpovědi jsou sice vloženy čtyři nevětné výpovědi, čtenářova orientace v textu však ohrožena není. Dozví se vše, co potřebuje vědět. Vsuvka mu následně přinese vysvětlení toho, jakému oboru se daný vědec věnuje.

„Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

Jak již bylo několikrát zmíněno, klasifikovat všechny nalezené vsuvky je značně obtížné. U následujících dvou vsuvek by se dalo polemizovat o jejich zařazení k vsuvkám vysvětlujícím/zpřesňujícím:

„Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

„Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

Svou povahou mají vsuvky funkci vysvětlující, ačkoli by se daly zařadit do kategorie parentezí autorských, tedy komentujících poznámek. Autoři do nich částečně promítají svůj vlastní postoj, své hodnocení. V prvním případě vsuvka kolísá právě mezi autorovým hodnocením (s mírným sarkasmem) a vysvětlením. Druhou vsuvkou autor vysvětluje, že je jeho článek míněn zejména pro Petra Druláka (v té době 1. náměstek ministra zahraničí). Opět však nemůžeme opominout osobní narážku autora článku.

Zjednodušeně řečeno by se dalo říci, že tyto vsuvky zpřesňují, doplňují skutečnost ne vždy čtenáři známou a zpravidla jsou vztaženy k předcházejícímu slovu ve výpovědi.

5.1.4 Omezení, přípustka

Pouze ve třech případech byly nalezeny parenteze vyjadřující omezení či přípustku, proto je obtížné je nějak více klasifikovat. Autor parentetickým sdělením určitým způsobem omezuje podmínky, za kterých má výpověď svou vypovídající hodnotu.

„Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

„Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

„Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

5.1.5 Volná asociační souvislost

Asociace je sdružování či určitá představa, kterou si člověk volně vybaví při určitém pojmu. V našem případě se jedná o volnou asociační souvislost užívanou autorem, která má dosti subjektivní charakter. Přesto má zde asociace také svou informační funkci, protože sděluje recipientovi další obsahy sdělení. Autor pomocí této parenteze

může nenápadně skrýt jemný nádech ironie či sarkasmu, který nevyjádří přímo v bázové výpovědi. Zde předkládáme šest nalezených případů tohoto druhu vsuvek:

„Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

„Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

„Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamená trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

„Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

„A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

Britové nechápu a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem. (LN, komentáře)

U těchto vsuvek je obtížné určit, zda mají skutečně ráz volné asociační souvislosti, nebo zda se jedná spíše o vsuvky doplňující, či autorské komentující poznámky.

5.2 Autorské komentující poznámky

Autorské komentující poznámky jsou subjektivní odbočky, poznámky k vyjádření, které se dále člení. Jedná se o určitý postup myšlenek, o přímé upozorňování na nějakou skutečnost, o kontakt se čtenářem apod.

5.2.1 Postojové

Postojové komentující poznámky se velmi často týkají *modality* (nejvíce charakteristiky obvyklosti, pramenů sdělení). Mezi tento typ vsuvek byly zařazeny parenthese:

„Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)

„A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

Dále mohou být postojové vsuvky svým charakterem *hodnotící*. Věcné hodnocení

je zpravidla subjektivizující:

„Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

„Často se vymykali – v *dobřem* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

Dalším rysem hodnotících vsuvek je srovnávání. V našem případě se autor zabývá aspektem obvyklosti:

„Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Opět se i zde nacházejí sporné typy, jejichž zařazení je poněkud problematické a nejednoznačné. V následující parentezi vyjadřuje autor určité hodnocení, zároveň však může být vsuvka chápána jako doplňující sdělení k primární výpovědi.

„Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

Hodnocení může mít také charakter určité kritičnosti: „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

K hodnocení mají blízko *poznámky vyjadřující citové reakce*, které jsou svým způsobem také hodnotící. Námi nalezená vsuvka vyjadřuje na první pohled spíše citovou emoci, nejspíše radost. Při pozornějším čtení však čtenáři neunikne určité ironizující hodnocení:

„Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

V druhém případě se jedná o vyjádření naděje: „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

5.2.2 Stylizační

Stylizační vsuvky pomáhají čtenáři zorientovat se v textu. Autor se dotýká způsobu vyjádření, určité formulace, podává vysvětlení zvoleného expresivního či neobvyklého výrazu. Mezi takovéto parenteze patří poznámky uvádějící autora užitého výrazu. Zde se

nesetkáme s přesným pojmenováním, ale autor výrazu je naznačen.

„Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

„Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

Setkáváme se zde také s hodnocením užitého výrazu:

„Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)

„Jeho ambice, *řeceno bohužel nepříliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

Posledními nalezenými stylizačními parentezemi jsou vsuvky komentující výraz, který by nemusel odpovídat přesnému pojmenování většiny lidí. Jedná se zejména o slova expresivní.

„Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení mužičci“, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

„Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

5.2.3 Kontaktové

Kontaktové vsuvky bývají frekventovanější v komentátorských sekcích, ve sloupcích, glosách apod. Zajímavé je, že byla nalezena pouze jediná vsuvka, která by odpovídala povaze komentující autorské poznámky. Její primární funkcí je upoutat pozornost recipienta. Je možno ji charakterizovat jako přímou odbočku ke čtenáři.

„Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*at' se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

6 Umístění vsuvky

V této kategorii jsme se rozhodli věnovat pozornost třem skupinám vsuvek. Jedná se o a) vsuvky vztahující se k předcházejícímu slovu, b) vsuvky vztahující se k následujícímu slovu, c) vsuvky vztahující se k celé základní výpovědi. Současně popisujeme a vymezujeme také d) pozici (umístění) vsuvek v interpozici, antepozici a postpozici.

6.1 Vsuvky vztahující se k předcházejícímu slovu

Tuto skupinu vsuvek můžeme z hlediska umístění považovat za nejpočetnější. Mezi typické vsuvky vztahující se k předcházejícímu slovu zařazujeme ty, jež označují politickou příslušnost určité osoby. Nejčastěji se jedná o zkratkové vyjádření. Vsuvky jsou povahy nevětné a vždy stojí za slovem, ke kterému se vztahují. Z hlediska obsahové náplně parenteze se jedná o dodatky.

„6. března ho ministr Martin Stropnický (*ANO*) zbavil funkce.“
(MF Dnes, zpravodajství)

„Bylo to jednoznačné rozhodnutí,“ řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“
(MF Dnes, zpravodajství)

„K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

„Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“
(LN, zpravodajství)

„To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (*KDU-ČSL*), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“ (LN, zpravodajství)

„Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

Vsuvky stojící za slovem, ke kterému se vztahují, můžeme zpravidla (stejně jako výše uvedené příklady) charakterizovat jako dodatkové. Jedná se o parenteze postupně rozvíjející výpovědní linii.

Další typickou skupinou jsou parenteze uměle vložené redakcí. Mají charakter vysvětlivky a vždy se vztahují k předcházejícímu slovu ve výpovědi.

„Situace je hrozná. Bojíme se Hašídu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*),

budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

„Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

Podobného typu je parenthese odkazující mimo článek, má charakter doplnění, odkazu.

„Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)

Do kategorie vsuvek vztahujících se k předcházejícímu slovu lze zařadit velké množství nalezených parentezí. Pokusíme se dále stručně vymezit ty, jež jsme do této skupiny naší analýzou zařadili. Rozčlenění této kategorie je velmi široké:

1) Parenthese doplňující sdělení. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

Dále sem patří také doplňující informace o věku osoby. Pokud není zvolena např. formulace *ve věku padesáti let...* či forma přívlastku shodného (*sedmdesátiletý*), je pravidlem, že se věk osoby uvádí v závorce za jménem. Čtenář zajisté pochopí, že se jedná o upřesnění věku dané osoby, o níž se v článku píše.

„Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedocenitelnými radami) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

2) Parenthese číselně zpřesňující (v našem případě: letopočet života a zpřesnění počtu obyvatel).

„To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (1772–1816) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

Jedná se o typickou parenthesu vztahující se bezprostředně k předcházejícímu slovu. Vsuvky vymezující určité časové období se však nemusí pouze upřesňovat životní data člověka (myslíme narození a úmrtí), ale také na zpřesnění určité historické události, např. *2. světová válka (1939–1945) probíhala...*

Následující případ parenthese čtenáři přináší upřesňující informaci o počtu obyvatel v daném státě, protože pod pojmem *jihoaasijský obr* si každý může představit něco jiného.

Vsuvku by bylo možno nahradit přívlastkem shodným, avšak sdělení by pak nejspíše nepočítalo se slovem *obr*, kterým se autor snažil článek zatraktivnit a nějž vsuvka navazuje.

„Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

3) Parenthese geograficky zpřesňující. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybihajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

4) Parenthese historicky zpřesňující. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internální tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)

5) Parenthese s volnou asociační souvislostí. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

6) Parenthese kontaktové: Vsuvka je vztažena ke slovu *experti*. Parenthese je charakteru kontaktového, ale také je vyjádřením autorova názoru. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*ať se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

7) Parenthese postojové. Autor vyjadřuje svůj názor, sdělení ozvláštňuje svým hodnocením. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

8) Parenthese stylizační (vysvětlující použití výrazu). „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

9) Parenthese oddělující přívlastkovou větu od řídicího členu: „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

10) Parenthese oddělující základní skladební dvojici. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamená trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

11) Parenthese stojící za rozvíjícím větným členem. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

12) Parenthese větné. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar

Rabdúa Mansúra Hádího (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (LN, zpravodajství)

13) Parenthese nevětné. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamena trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

14) Parenthese souvětné. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)

15) Parenthese stojící v postpozici. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

Typické jsou zejména parenthese v interpozici, což je i z ostatních příkladů patrné.

16) Parenthese umístěné ve východiskové části výpovědi. „Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

17) Parenthese umístěné v jádrové části výpovědi. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

6.2 Vsuvky vztahující se k následujícímu slovu

Naší analýzou bylo zjištěno, že vsuvky vztahující se k následujícímu slovu nejsou v české publicistice příliš četné. Jedná se o tzv. předsunuté či anticipované typy parenthesí.

„Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

U této vsuvky pozorujeme, že autor vztahuje parenthesi na základě asociace k následujícímu slovu, s nímž obsahově souvisí. Parenthese je zde těsněji spjata s bázovou výpovědí. Pojetí přísudku v plurálu navazuje zejména na parenthesi a ne na slovo parenthesi předcházející.

Jako další příklad uvádíme parentezi obsahově vymezenou jako přípustku, která se opět vztahuje k následujícímu slovu.

„Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

6.3 Vsuvky vztahující se k celé základní výpovědi

Zejména se jedná o parenteze vztahující se k celé základní výpovědi mající vztah k predikaci a k jádru sdělení. Za takovéto parenteze můžeme považovat ty, jež zároveň řadíme mezi autorské poznámky stylizační.

„Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

Výše uvedená parenteze by se také dala charakterizovat jako vsuvka předsunutá před obsah bázové výpovědi. Nerozčleňuje východiskovou a jádrovou část výpovědi, zároveň má funkci upozorňovací.

Do této kategorie vztahujeme další autorské komentující poznámky související s obsahovou stránkou výpovědi. Zmínili jsme se o stylizačních autorských poznámkách, ale můžeme sem zařadit i autorské poznámky postojové vyjadřující modalitu, hodnocení či citovou reakci autora.

Modalita: „Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)

Hodnocení: „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

Citová reakce: „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

Samozřejmě nesmíme opomenout ani autorské komentující poznámky stylizační. Ty stojí zpravidla před slovesem.

„Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

Na výše předložené vsuvce je patrné, že dalším typem umístění parenteze vztahující se k celé základní výpovědi je průvodní typ vsuvky. Jedná se o parentetické věty umístěné do předělu výpovědi, tedy mezi východisko a jádro.

„Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomoc*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

„Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

Analýza odhalila celkem 15 vsuvek vztahujících se k celé báze výpovědi, z nichž pouze jedna stála v postpozici.

„Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

6.4 Vsuvky v interpozici, antepozici a postpozici

Pro vsuvky je příznačné, že ve výpovědi stojí v interpozici. Analýza toto tvrzení potvrdila, protože počet vsuvek v interpozici značně převyšoval frekvenci parentezí v postpozici. Vsuvky interpozici jsou vloženy „dovnitř“ báze výpovědi. Zde vybíráme několik příkladů:

„Problematická byla zakázka (*MS2014+*, *pozn. red.*) svou komplikovaností. (MF Dnes, zpravodajství)

„Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

„V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

„Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

„K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

„To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (*1772–1816*) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

Nebyla nalezena žádná vsuvka, která by byla umístěna na začátku výpovědi,

a předcházela tak výpovědi základní (antepozice). Jejich využívání v textech není zcela běžné na rozdíl od užívání parentezí v postpozici či zejména v interpozici.

Parenteze umístěné v postpozici vymezuje z českých autorů zejména F. Kopečný.⁹⁷ K této problematice jinak přistupují autoři *Mluvnice češtiny 3*⁹⁸, J. Hrbáček⁹⁹ či B. Rulíková¹⁰⁰, kteří uvádějí, že syntakticky nezačleněné výpovědi v antepozici či postpozici by neměly být považovány za vsuvky.

Problém nastává v definici parenteze – zda se jedná o útvary, které jsou vymezeny formou a umístěním (jsou syntakticky nezačleněny a vloženy do základní výpovědi), nebo útvary, jež jsou vymezeny obsahovou stránkou a formou (jiná tematická rovina, syntakticky nezačleněny). Rulíková navrhuje označit syntakticky nezačleněné výpovědi v postpozici a antepozici vhodným termínem, a tím je odlišit od interpoziční parenteze nebo alespoň rozlišovat vsuvky konstrukční a vsuvky tematické.¹⁰¹

My jsme se přesto rozhodli vsuvky v postpozici vyčlenit. Jedná se o útvary syntakticky nezačleněné, jež narušují ráz báze výpovědi. Ačkoli nejsou umístěny „uvnitř“ výpovědi, tematicky vycházejí z jiné obsahové roviny, a právě obsahová rovina pro nás byla stěžejní.

Vsuvky v postpozici nejsou v publicistice tak frekventované jako vsuvky v interpozici, přesto bylo nalezeno celkem 17 případů parentezí stojících na konci výpovědi. Typické je pro tyto parenteze orientace na předcházející slovo. Vsuvky v postpozici se od vsuvek v interpozici svou povahou výrazně neliší, z hlediska obsahového se jedná převážně o vsuvky doplňující či zpřesňující základní sdělení.

1) Doplnění zkratky politické strany osoby: „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

„Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (LN, zpravodajství)

„...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

97 KOPEČNÝ, F. *Základy české skladby*. Praha: SPN, 1962. s. 275.

98 Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3*. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 508.

99 HRBÁČEK, J. *Nárys textové syntaxe současné češtiny*. Praha: Trizonia, 1994. s. 59.

100 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973. s. 32–35.

101 Tamtéž, s. 35.

„Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

„Bylo to jednoznačné rozhodnutí,“ řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,“ upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Zátah potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (*za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

2) Doplnění věku osoby: „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)

3) Doplnění, další rozvíjení obsahu výpovědi, dodatky: V porovnání se Slováký na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*). (MF Dnes, komentáře)

„Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (MF Dnes, komentáře)

4) Zpřesnění oboru zájmu osoby: „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

5) Vsuvky odkazující mimo text: „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)

„V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

Na konci výpovědi mohou být umístěny ale i autorské komentující poznámky, avšak jejich zprostředkování v postpozici není tak časté:

„Kde se seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

„Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*ať se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

Opět si můžeme všimnout, že nejfrekventovanější jsou vsuvky doplňující politickou příslušnost osoby. Je to dáno tím, že těchto vsuvek se ve zpravodajské publicistice vyskytuje opravdu velké množství. Vsuvky stojící v postpozici byly vyjádřeny nejvíce výpovědí nevětnou, dále výpovědí větnou a v jednom případě výpovědí souvětnou.

Jak jsme již zmínili výše, vsuvky v postpozici se zpravidla vztahují

k předcházejícímu slovu ve výpovědi. Pouze v jednom případě jsme vyčlenili parentezi, která se vázala k celé předcházející báze výpovědi:

„Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*čítba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

7 Grafické znázornění vsuvek

Parentezi je možno oddělit od základní výpovědi čárkami, další možnosti je zvýraznit ji pomlčkami či závorkami. Závorky parentezi graficky více vyčleňují, nicméně oproti parentezi oddělené čárkami či pomlčkami má tato vsuvka charakter méně důležité výpovědi, spíše vedlejšího sdělení. Mezi nejčastější typy patří vsuvky, jež jsou obsahovými dodatky, zpřesněními základní výpovědi. Zpravidla se vztahují ke slovu předcházejícímu, někdy také k celé výpovědi.

„Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedocentelnými radami) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

„Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (okres Most), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

„Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (někteří sportovci se šetří na letní sezonu), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

„Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

Nejčtetnější skupinou jsou opět vsuvky doplňující politickou příslušnost osoby. V jednom případě však byl nalezen tento typ parenteze, který byl oddělen čárkami.

Užití závorky: „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (SPO) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Užití čárek: „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, oba z ČSSD, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

Závorky je možno nahradit čárkami, avšak jejich nahrazení pomlčkami není vždy vhodné. Zejména u parentetických výpovědí nevětných.

Pomlček se užívá především u autorských komentujících poznámek. Prostřednictvím těchto poznámek autor předkládá svá hodnocení, snaží se k něčemu vyjádřit, více „manipuluje“ se čtenářem.

„Současný ministr dopravy – stejně jako někteří jeho předchůdci – bojuje hned

od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

„A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

„Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

„Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení muži““, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

Oddělení parenteze čárkami je v české publicistice spíše vzácné a jedná se především o autorské komentující poznámky.

„Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

„Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

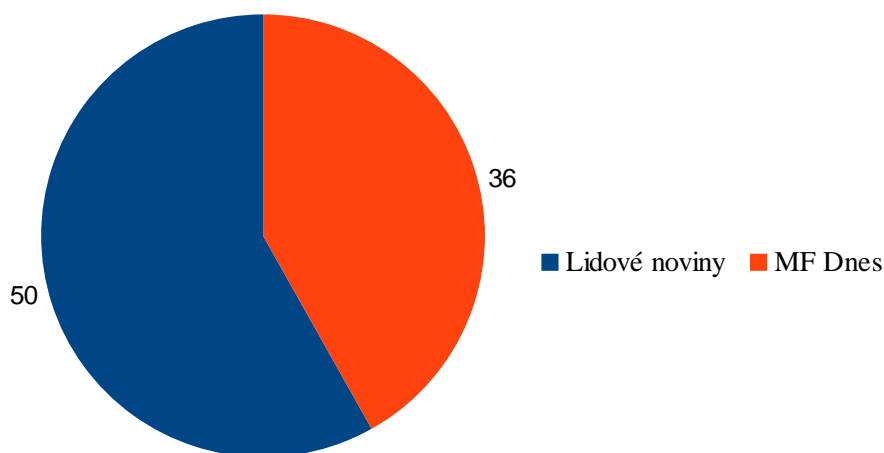
„Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

8 Shrnutí výsledků vlastní analýzy

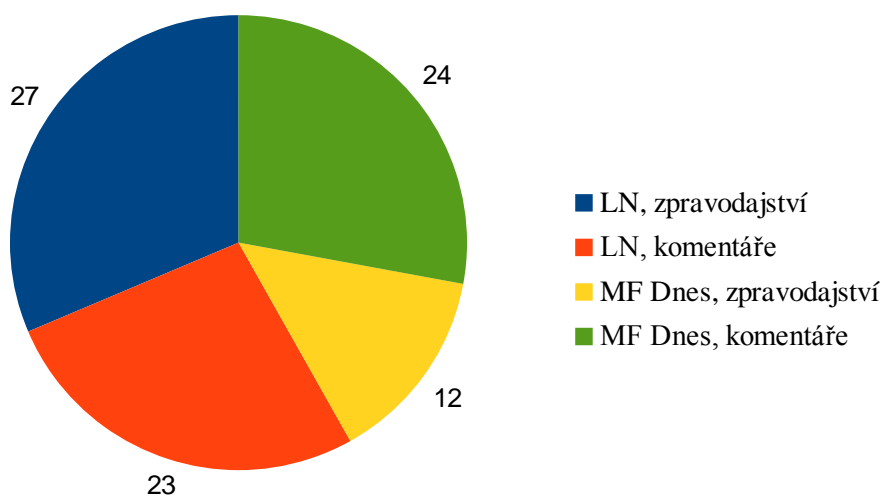
Pro analýzu parentezí v současné české publicistice bylo vybráno 80 článků z deníků MF Dnes a Lidových novin (z každého deníků po 40 článcích). Analyzovány byly jak články zpravodajské, tak články komentátorské (glosy, sloupky apod.). Články, jež parenteze obsahovaly, dosáhly téměř poloviny případů (39 článků, v nichž byly parenteze nalezeny). Analýza nakonec dospěla k celkovému počtu 86 parentezí.

V Lidových novinách bylo nalezeno největší množství parentezí – celkem 50 vsuvek v 19 článcích. Články zpravodajského charakteru obsahovaly 27 parentezí, 23 parentetických výpovědí obsahovaly články subjektivněji zaměřené (komentáře).

Parenteze byly zjištěny v polovině článků denního tisku MF Dnes. Avšak početněji byly zastoupeny v Lidových novinách. Zde bylo ve 20 článcích nalezeno 36 parentetických výpovědí.

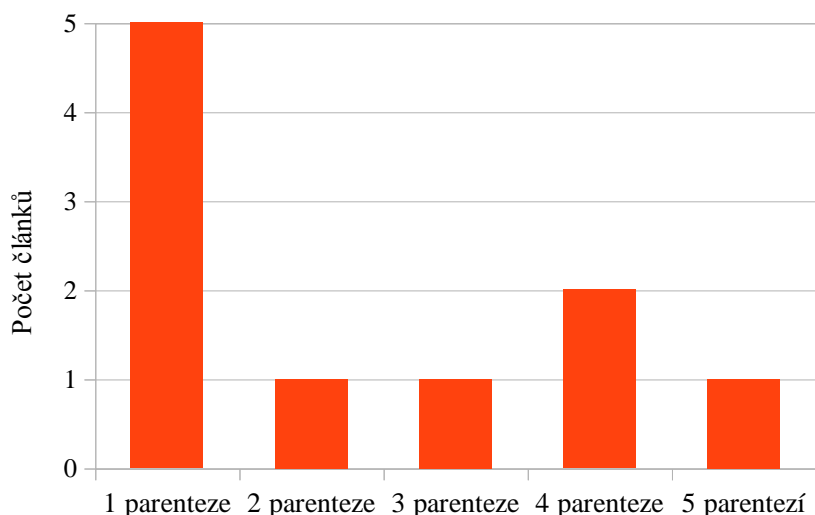

Graf č. 1 – Celkový počet nalezených vsuvek ve vybraných českých denících (86).

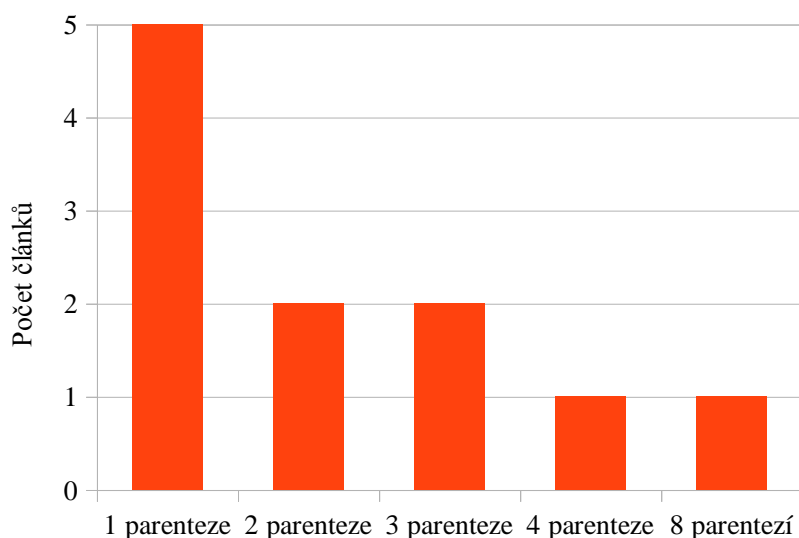
Graf č. 2 – Počet vsuvek nalezených v jednotlivých sekcích (zpravodajství, komentáře).

Ve 20 vybraných článcích Lidových novin (komentáře) bylo vymezeno celkem 23 parentezí. Polovina článků neobsahovala žádné parentetické výpovědi. Článek s nejvyšší frekvencí vsuvek obsahoval pět parentezí. Jedna parentetická výpověď byla nalezena v pěti článcích. V ostatních článcích bylo vyčleněno různé množství vsuvek.

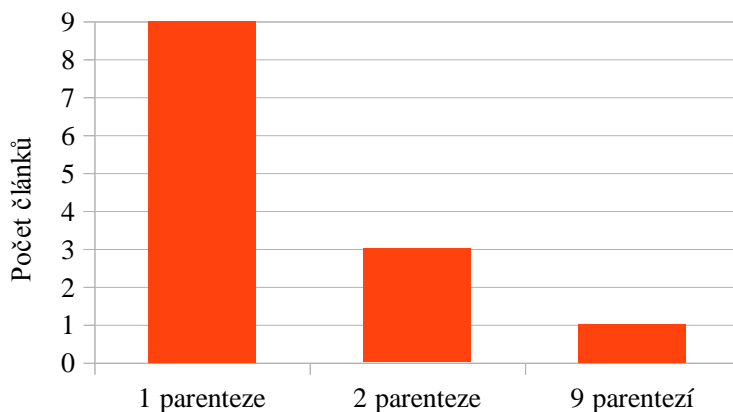
Graf č. 3 – Počet parentezí vzhledem k počtu článků, jež parenteze obsahovaly (LN, komentáře).

Ve zpravodajské části Lidových novin obsahovalo 11 článků z 20 vybraných 27 parentetických výpovědí. Časté bylo užití více vsuvek v jedné výpovědi. V jednom článku bylo nalezeno nejvíce osm parentezí. Jedna parenteze byla objevena v pěti článcích.

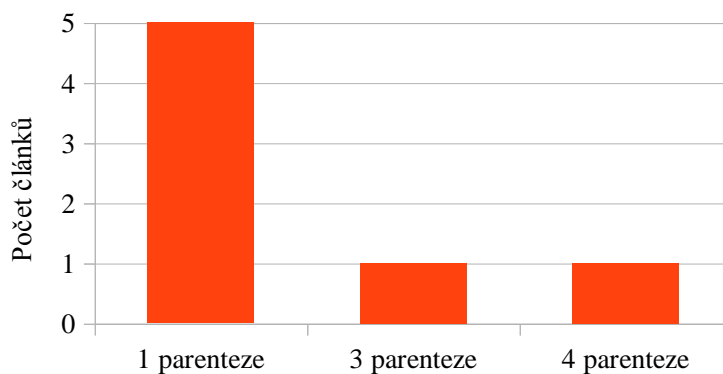
Graf č. 4 – Počet parentezí vzhledem k počtu článků, jež parenteze obsahovaly (LN, zpravodajství).

Z celkového počtu 20 komentátorských článků MF Dnes bylo vyčleněno 24 parentezí v 13 člancích. Jeden z článků obsahoval celkem 9 parentetických výpovědí. Největší zastoupení měly články s jednou parentezí. Ve třech člancích autoři uplatnili po dvou parentezích.

Graf č. 5 – Počet parentezí vzhledem k počtu článků, jež parenteze obsahovaly (MF Dnes, komentáře).

Zpravodajská část MF Dnes má nejnižší zastoupení počtu vsuvek (12). Parenteze byly nalezeny v sedmi člancích. Nejčastější byly články s jednou parentetickou výpovědí.

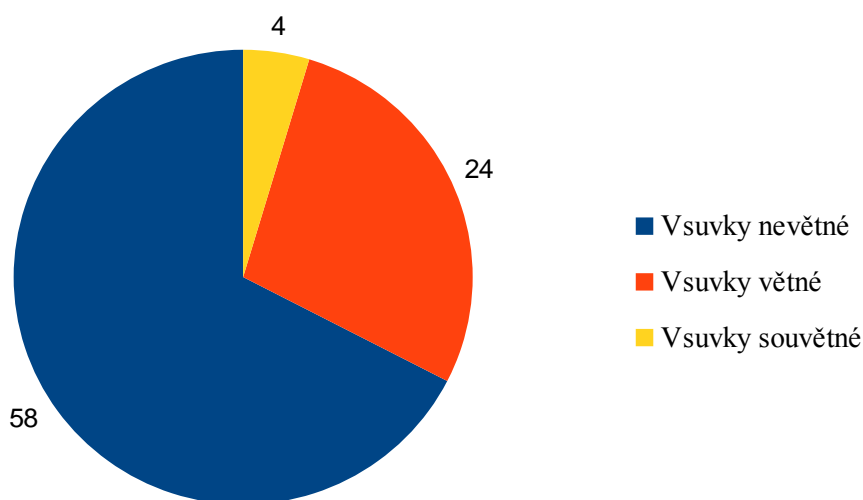

Graf č. 6 – Počet parentezí vzhledem k počtu článků, jež parenteze obsahovaly (MF Dnes, zpravodajství).

Analytická část práce se zabývá parentezemi z několika úhlů pohledu. Největší problém představovalo právě vymezení kritérií, jimž bychom se v naší analýze chtěli věnovat. Na parentezi je v odborných publikacích nahlíženo z různých hledisek, která nejsou mnohdy výrazně rozváděna. Ačkoli B. Rulíková¹⁰² přichází s celou řadou členění parentezí, některé podtypy vsuvek příliš nevysvětluje a uvádí pouze jeden příkladový typ. Jedná se zejména o kategorii obsahové náplně parentezí s důrazem na vsuvky doplňující sdělení.

Zařazování vybraných parentezí z tisku bylo mnohdy zdlouhavé a obtížné. U některých typů parentetických výpovědí nebylo zcela zřejmé, k jaké skupině jednoznačně patří, přesto se podařilo všechny nalezené vsuvky úspěšně přiřadit do vymezených kategorií.

Analýzou zmíněných článků denního tisku deníků MF Dnes a Lidových novin bylo zjištěno, že nejfrekventovanějšími vsuvkami jsou z hlediska jejich konstrukce parenteze nevětné. Jedná se o velmi obsáhlou kategorii čítající celkem 58 vsuvek. Druhou nejpočetnější skupinou jsou vsuvky větné, jichž bylo vyčleněno 24. Poslední a zároveň opomíjenou kategorií jsou vsuvky souvětné, jejichž užívání autory je spíše sporadické.

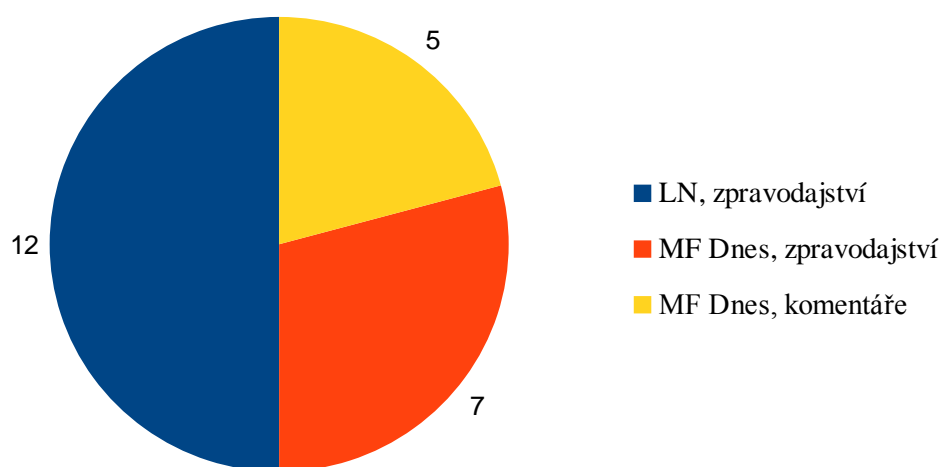
Graf č. 7 – Frekvence parentezí z hlediska jejich konstrukce.

V nevětných parentezích nejvíce dominovaly vsuvky označující příslušnost osoby k určité politické straně. V dnešní publicistice se jedná o velmi častý jev, který není ničím neobvyklým. Čtenáře tyto vsuvky mající charakter doplnění zajisté nepřekvapí. Nejvíce bývají vyjádřeny zkratkou politické strany (např. ČSSD), vzácnější je užití celého

102 RULÍKOVÁ, B. *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia, 1973.

pojmenování. Avšak děje se tak většinou u politických stran, od kterých zkratka utvořit nelze (např. *Zemanovci*). Užívání těchto parentetických výpovědí je výraznější ve zpravodajských článcích, jež často informují o politické situaci či o dalších právě aktuálních skutečnostech doma i ve světě. Je nutné však připustit, že také komentáře, glosy, zamyšlení a další spíše subjektivněji zabarvené publicistické útvary nemusí být tohoto typu vsuvek prosty.

V následujícím grafu je znázorněn celkový počet těchto specifických vsuvek v jednotlivých sekcích denního tisku. Bylo vymezeno 24 vsuvek z celkového počtu 86 nalezených parentezí. Nejvýrazněji byly zastoupeny ve zpravodajských článcích Lidových novin, poté ve zpravodajství MF Dnes. V komentářích MF Dnes bylo nalezeno pouze pět parentetických nevětných výpovědí označujících politickou příslušnost osoby. Zajímavé je, že všechny vsuvky byly obsaženy v jediné výpovědi („Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“). V komentářích Lidových novin nebyly vyčleněny žádné vsuvky, které by odpovídaly této povaze

parentezí.

Graf č. 8 – Frekvence nevětných parentezí označujících politickou příslušnost osoby.

U větných vsuvek bylo vyčleněno celkem 14 vsuvek, které byly do výpovědí vloženy a nebyly uvozeny spojovacími výrazy. Ostatní parentetické výpovědi byly uvozeny těmito spojovacími výrazy: souřadící spojkou *a* (ve dvou případech) a dále podřadícími spojovacími výrazy – zájmennými příslovci *jak* (3), *kam* (1) a *kde* (1) a vztažnými zájmeny *což* (1), *kteřý* (1) a *jenž* (také v jednom případě).

Použitím větných parentezí autoři často vyjadřují vlastní názor, subjektivní

hodnocení. Jedná se zejména o vsuvky autorské neboli autorské komentující poznámky. Především ve spojení se zájmeným příslovcem *jak* pisatelé objasňují použití daných výrazů (které bývají expresivně zabarveny) či zohledňují stanovisko jiného autora (*jak je označovali místní obyvatelé, jak se vozidlům říká, jak tvrdí*). Parenthese uvozené výrazy *jak, kam, kde...* nemohou neexistovat bez verba finita, proto je důležité říci, že tento typ parentezí bude vždy definován jako větný (v určitých případech by mohl být i souvětný).

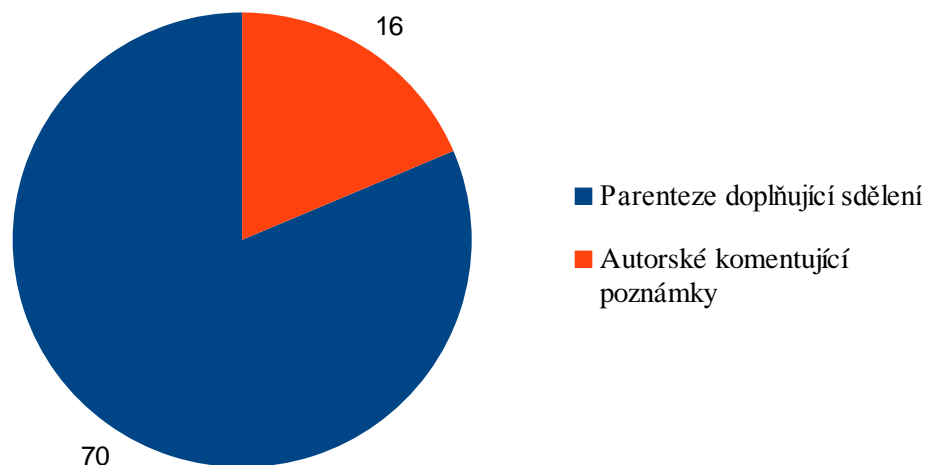
Z analytického zkoumání českého denního tisku vyplynulo, že použití souvětných parentetických výpovědí není příliš obvyklé. Ve vybraných článcích byly nalezeny pouze čtyři souvětné parenthese, které měly ve třech případech podobu obsahového doplnění základního sdělení. Jednalo se zejména o doplnění (2) a příčinné zdůvodnění (1). Poslední vyčleněná vsuvka byla charakteru kontaktového (autorská komentující poznámka kontaktová). Souvětné vsuvky se vždy objevovaly pouze v komentátorských článcích českých deníků, ve zpravodajství nalezeny nebyly.

Nyní se zaměříme na obsahovou náplň parentezí. Zde byly vsuvky rozděleny do dvou základních kategorií: 1) vsuvky doplňující sdělení a 2) autorské komentující poznámky.

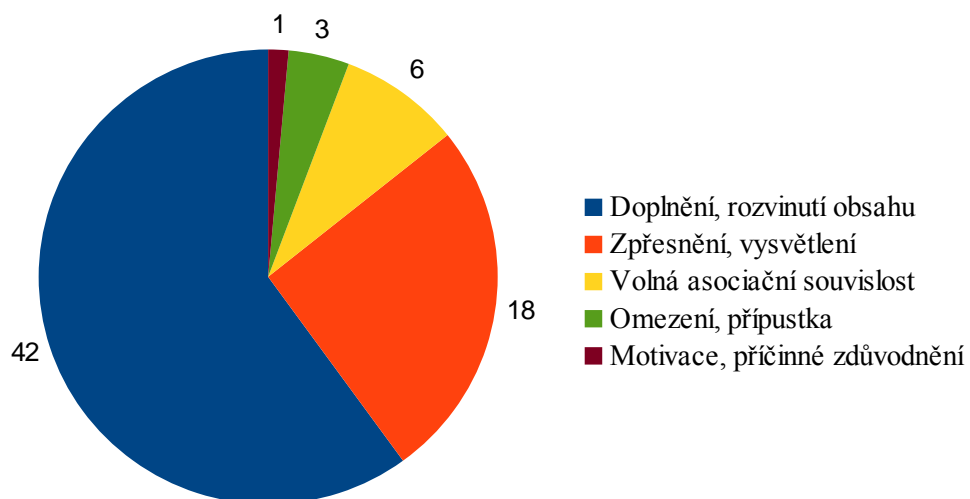
Nad subjektivními autorskými komentáři (16) výrazně převažují parenthese doplňující sdělení (70). Zajisté na tom mají největší zásluhu vsuvky rozvíjející či doplňující obsah báze výpovědi (42), do kterých řadíme parenthese označující politické stran (24). Jedná se o nejfrekventovanější vsuvky nejen v rámci tohoto vymezení, ale i v rozmezí všech nalezených parentezí. Další výraznou skupinou jsou vsuvky zpřesňující či vysvětlující, které byly zastoupeny v 18 případech. Mezi méně početné kategorie vsuvek doplňujících sdělení patří parenthese s volnou asociační souvislostí, vsuvky přípustkové (omezení) a vsuvky motivační (příčinné).

Rozřazení nalezených vsuvek nebylo vzhledem k daným kategoriím snadné. Problém se zařazením vsuvek nastával zejména u skupin doplňujících a zpřesňujících sdělení. Podrobnější charakteristika vsuvek doplňujících byla problematičtější než u vsuvek vysvětlujících (zpřesňujících), kde se dalo vyčlenit několik další podtypů parentezí.

Jednalo se např. o vsuvky upřesňující obor vědců, o nichž se v článku píše, o vsuvky redakční (*pozn. red.*), dále o vsuvky zpřesňující místo (*okres Most*), dobu (1772–1816), historickou událost, minulost (*internáční tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*) apod.

Graf č. 9 – Četnost parentezí z hlediska jejich obsahové náplně.

Graf č. 10 – Rozrůznění a četnost vsuvek doplňujících základní sdělení.

Parenteze, které řadíme do skupiny vsuvek doplňujících sdělení, měly mnohdy subjektivněji zabarvený charakter, než je obvyklé. Primárně byly ponechány v této kategorii, ačkoli svým vzezřením zčásti spadaly pod autorské komentující poznámky. Jednalo se zejména o použití jemné nadsázky, ironie či sarkasmu v určitých parentetických sděleních. Zde vybíráme několik případů:

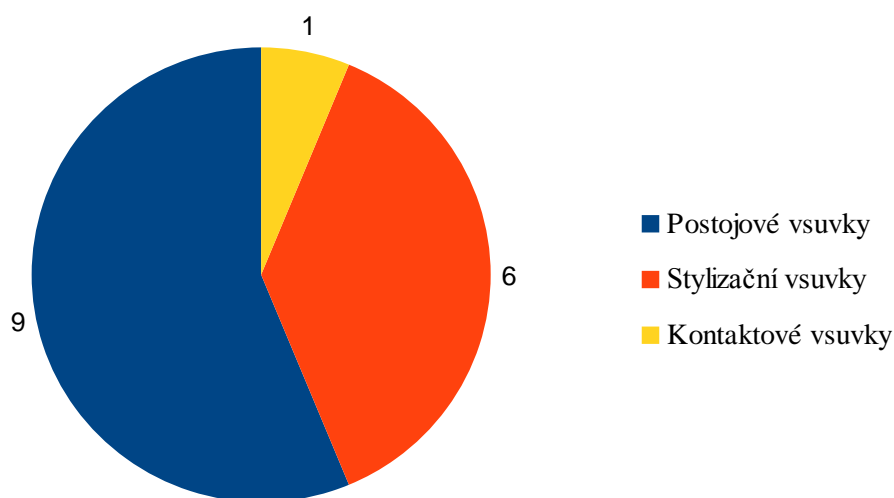
„Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

„Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

„Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

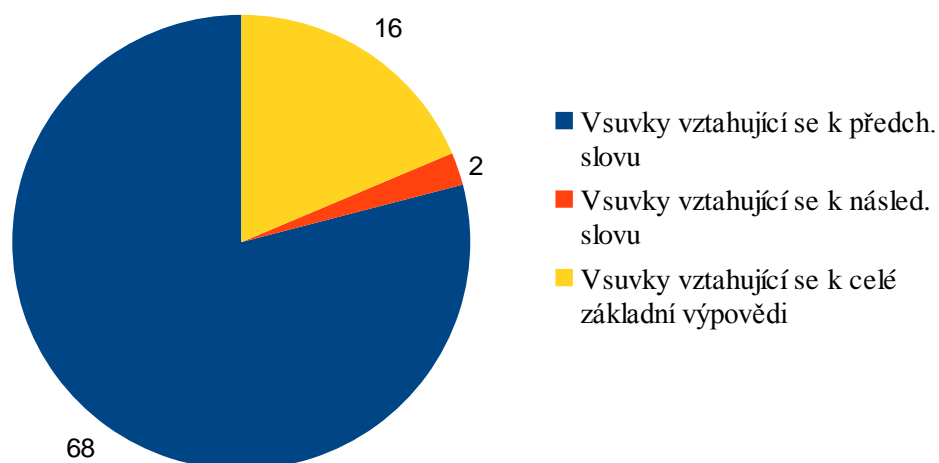
Mezi nejfrekventovanější autorské komentující poznámky patřily parenthézy postojové, které se týkaly modality (2), hodnocení (5) či citových reakcí (2). Méně početné byly parenthézy stylizační vyjadřující autorovu poznámku ke způsobu vyjádření či k danému výrazu. Pouze v jednom případě byla nalezena vsuvka kontaktní.

Jak již je z názvu těchto vsuvek patrné, autorské komentující poznámky se více uplatňují v článcích komentátorského typu majících subjektivnější charakter. Pokud jsou vyjádřeny větně, bývají uvozeny slovesy mluvení, myšlení, vědění, vnímání a cítění. Tyto poznámky jsou proto zcela typické pro publicistický styl, kde je autoři ve svých článcích reagujících na současné dění doma i ve světě nejčastěji využívají. Jejich funkcí je vzbudit zájem čtenáře, přitáhnout jeho pozornost, kontaktovat jej. Mnohdy také předávají autorův pohled na vybranou problematiku. Svým způsobem tyto vsuvky text ozvláštňují. Můžeme proto hovořit o aktualizaci publicistického stylu.

Graf č. 11 – Frekvence autorských komentujících poznámek.

Z hlediska umístění vsuvek jsou nejpočetnější skupinou parenthézy vztahující se k předcházejícímu slovu či ke slově výpovědi. Naopak výskyt vsuvek vztahujících se k následujícímu slovu je možno na základě výzkumu označit za nepatrný. Početnější pak byly vsuvky, jež jsou vztaženy k celé základní výpovědi.

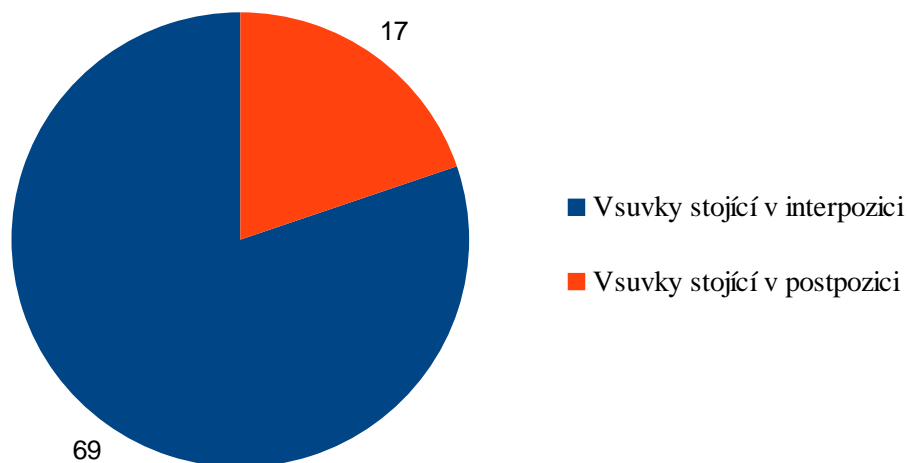

Graf č. 12 – Frekvence navazování vsuvek.

U vsuvek vztahujících se k předcházejícímu slovu dominovaly nevětné konstrukce. Mezi nejfrekventovanějšími parenteze opět patří vsuvky označující politickou příslušnost určité osoby. Ty jsou vždy umístěny za jménem, k němuž se obsahově váží. Parenteze stojící za slovem, ke kterému se pojí, mají funkci dodatku, ať už jako doplňující sdělení či vysvětlivka. Typickými představiteli jsou parenteze „redakční“ (*kam patří i Meraki – pozn. red.*) a parenteze odkazující mimo článek (např. *viz tabulka*). Avšak vsuvky dodané redakcí byly nalezeny pouze ve dvou případech. Tyto parenteze mohou stát ve výpovědi jak v části východiskové, tak v části jádrové.

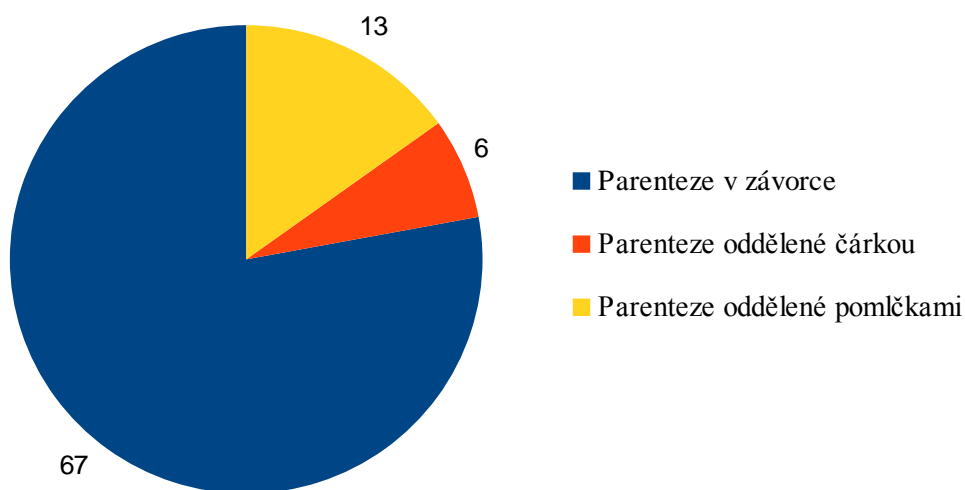
Parentetické výpovědi vztahující se k celé základní výpovědi bývají včleněny mezi jádro a východisko výpovědi. Nejčastěji měly podobu autorských komentujících poznámek, např. „Jeho ambice, *řeceno bohužel nepříliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

Z analýzy vyplynulo, že v naprosté většině byly vsuvky začleněny dovnitř výpovědi, tudíž stály v interpozici. Menší množství případů ukázalo na vsuvky stojící v postpozici, jejichž užívání není mezi autory natolik běžné jako užívání parentezí v interpozici. Vsuvky v postpozici se většinou vztahují k předcházejícímu slovu ve výpovědi, na nějž obsahově navazují. Parentezí v antepozici byly námi zkoumané články prosty.

Graf č. 13 – Přehled četnosti vsuvek dle jejich umístění v základní výpovědi.

Z hlediska grafického znázorňování vsuvek bylo nejčastější užívání závorek. Parentetická výpověď umístěná v závorce více upozorňuje na vedlejší ráz sdělení než parenthese oddělená čárkami či pomlčkami. Tyto parenthese mají zpravidla funkci dodatku. Okrajově autoři využívali právě grafického vymezení vsuvek pomlčkami a čárkami, kde se jednalo převážně o subjektivně laděné autorské komentující poznámky.

Graf č. 14 – Grafické znázornění parentezí.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo vyčlenit, charakterizovat a správně zařadit parenteze obsažené v denním tisku. Jedním z úkolů bylo také vymezení pojetí vsuvky v české odborné literatuře. Na základě analytické části práce je možno stručně shrnout základní fakta, která z analýzy vyplynula.

Fenomémem v publicistickém stylu (zejména ve zpravodajství) jsou vsuvky označující příslušnost osoby k určité politické straně, které mají charakter doplňujícího sdělení. Ačkoli je současná odborná literatura nijak nevymezuje, své místo dnes mezi parentezemi mají.

Mezi výrazněji zastoupené parenteze patří také vsuvky typu vysvětlujícího, zpřesňujícího a parenteze typické pro publicistiku – autorské komentující poznámky přinášející subjektivní pohled autora na určitou problematiku. Na rozdíl od vsuvek doplňujících základních sdělení je jejich úkolem čtenáře oslovit a upoutat jeho pozornost. V odborné literatuře bývají určité typy komentujících poznámek považovány za ustálené. Jejich frekvence v našem excerpovaném materiálu nebyla příliš vysoká, tudíž je hodnotíme spíše jako vsuvky aktualizacího typu.

Z hlediska konstrukce byly nejčetnější skupinou vsuvky nevětné doplňujícího typu. Vsuvky se nejčastěji nacházely v interpozici a byly vztaženy k předcházejícímu slovu. Nejpoužívanějším grafickým znázorněním vsuvek se staly závorky.

RESUMÉ

The goal of this work was to set aside, characterize and categorize parenthesis included in the daily press. One of the tasks was also defining the concept of insertion in Czech literature.

Based on the analytical part of the work can be briefly summarized the basic facts which the work researched. Phenomenon in journalistic style (especially in the news) indicating insertions that are marking the persons belonging to the specific political party, having the character of complementary communications. Although the current literature does not define them, insertions have their own place in parenthesis today.

Among strongly represented parenthesis include insertions of explanatory type and the parenthesis of clarifying type that are typical for journalism – the author commenting notes bringing a subjective view of the author on the specific issue. Unlike insertions, complementing the essential message, is the task of the insertion to approach and attract the reader's attention. In the literature are also these commenting notes often took as stable constant, but their frequency in our excerpted material were not so numerous, so consider them more like insertion of an updating type.

In terms of design, the insertions of a non-sentential complementary type were the most numerous group. Insertions were most commonly found in the interposition and were referenced to the previous word. The most widely used graphical representation of insertions became brackets.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Monografie

BAUER, Jaroslav – GREPL, Miroslav. *Skladba spisovné češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. 337 s.

BEČKA, J. V. *Jazyk a styl novin*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1973. 220 s.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšíř. a uprav. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, a. s., 2011. 448 s. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: NLN, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Stylistika současné češtiny*. 1. vyd. Praha: ISV – nakladatelství, 1997. 284 s. ISBN 80-85866-21-8.

FILIPEC, Josef – DANEŠ, František a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 1978. 800 s.

GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. 503 s. ISBN 80-7198-281-4.

GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 474 s.

HRBÁČEK, Josef. *Nárys textové syntaxe spisovné češtiny*. 1. vyd. Praha: Trizonia, 1994. 134 s. ISBN 80-85573-51-2.

CHLOUPEK, Jan a kol. *Stylistika češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 296 s. ISBN 80-04-233302-3.

Kolektiv autorů. *Mluvnice češtiny 3: Skladba*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. 748 s.

Kolektiv autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Brno: NLN, 1995. 800 s. ISBN 80-7106-134-4.

KOPEČNÝ, František. *Základy české skladby*. 2. přep. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. 359 s.

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 19, P – Pohoř. Praha: J. Otto, 1902. 1051 s.

RULÍKOVÁ, Blažena. *Parenteze v současné češtině*. 1. vyd. Praha: Academia, 1973. 128 s.

Odborné články

HAVLOVÁ, Blažena. Vsuvky v stylu publicistickém a populárně odborném. *Naše řeč*, 1961, roč. 44, č. 7-8. s. 207–218. ISSN 0027-8203.

HRBÁČEK, Josef. Reliéfizace výpovědi a textu. *Naše řeč*, 1994, roč. 77, č. 2. s. 67–72. ISSN 0027-8203.

RULÍKOVÁ, Blažena. K problematice některých typů vedlejších vět s výrazem jak. *Slovo a slovesnost*, 1966, roč. 27, č. 4. s. 300–316. ISSN 0037-7031.

RULÍKOVÁ, Blažena. Vedlejší promluvová linie. *Naše řeč*, 1971, roč. 54, č. 2. s. 69–78. ISSN 0027-8203.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vsuvky z hlediska jejich konstrukce a formy	I
Příloha č. 2 – Obsahová náplň vsuvek	VII
Příloha č. 3 – Umístění vsuvky	XIV
Příloha č. 4 – Grafické znázornění vsuvek	XXVI

Příloha č. 1

1 Vsuvky z hlediska jejich konstrukce a formy

1.1 Větné

1.1.1 Lidové noviny: komentáře

1. „Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“

2. „Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“

3. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“

4. „Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“

1.1.2 Lidové noviny: zpravodajství

1. „Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – *v sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“

2. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“

3. „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“

4. „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*),

které byly u GIBS testovány.“

5. „Patří k nemnoha evropským expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou (*na nichž jsou pozůstatky rondelů odkrývány*) specializuje.“

6. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“

7. „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská *refugia* 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“

1.1.3 MF Dnes: komentáře

1. „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“

2. „Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení mužičci“, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“

3. „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“

4. „Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“

5. „Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“

6. „V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“

7. „V porovnání se Slováký na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“

8. „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“

9. „Jeho ambice, *řečeno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“

10. „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*která pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené

dějiny.“

1.1.4 MF Dnes: zpravodajství

1. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“

2. „Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“

3. „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštět škodliviny postupně snižovat.“

1.2 Nevětné

1.2.1 Lidové noviny: komentáře

1. „O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“

2. „Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“

3. „Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“

4. „Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“

5. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedocentelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“

6. „Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“

7. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“

8. „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“

9. „Kdo viděl Apteďův film *Enigma (podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda)*, ví, o čem je řeč.“

10. „Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“

11. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“

12. „To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (*1772-1816*) byl hudebním fanatik...“

13. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internacní tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“

14. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamena trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“

15. „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (*79*).“

1.2.2 Lidové noviny: zpravodajství

1. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“

2. „S tím, že řada návrhů ze sociální oblasti, které spadají do hlavních témat MPSV, leží ladem, ale ministryně Michaela Marksová (*ČSSD*) podle svých slov nemůže nic udělat.“

3. „To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (*KDU-ČSL*), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“

4. „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (*ANO*), který vědě příliš neholduje.“

5. „Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (*KDU-ČSL*) ostře ohradil.“

6. „'Situace je hrozivá. Bojíme se Hašídu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“

7. „'Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,' krotil vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“

8. „Předseda sněmovní komise ke GIBS Václav Klučka (*ČSSD*) říká, že GIBS není jediným úřadem, který systémem Meraki využívá.“

9. „Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (ANO).“

10. „Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“

11. „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“

12. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“

13. „Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (ANO) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“

14. „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“

15. „K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (ČSSD) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“

16. „...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (ČSSD).“

1.2.3 MF Dnes: komentáře

1. „Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“

2. „Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“

3. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“

4. „Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“

5. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (VV), Zbyněk Stanjura (ODS), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (ANO).“

6. „Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“

7. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá

na výběr.“

8. „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“

9. „Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“

1.2.4 MF Dnes: zpravodajství

1. „Bylo to jednoznačné rozhodnutí,' řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“

2. „Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,' upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“

3. „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“

4. „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“

5. „Zátah potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (*za ANO*).“

6. „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“

7. „Problematická byla zakázka (*MS2014+*, *pozn. red.*) svou komplikovaností.“

8. „6. března ho ministr Martin Stropnický (*ANO*) zbavil funkce.“

„9. Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáčí, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“

1.3 Souvětné

1.3.1 Lidové noviny: komentáře

1. „Pod článkem 'Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku' poznamenal Vít Honza z Ostravy (*všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře*): 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ V tomto případě se jedná o parentezi vyjádřenou souvětně – druhá věta v souvětí je eliptická.

2. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*ať se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“

3. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“

1.3.2 MF Dnes: komentáře

1. „Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka *(na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebyvale dařit)* nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“

1.3.3 Lidové noviny: zpravodajství

Nebyly nalezeny žádné případy parenteze souvětné povahy.

1.3.4 MF Dnes: zpravodajství

Nebyly nalezeny žádné případy parenteze souvětné povahy.

Příloha č. 2

2 Obsahová náplň vsuvek

2.1 Vsuvky doplňující sdělení

2.1.1 Doplnění, další rozvinutí obsahu

1. „Pod článkem 'Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku' poznamenal Vít Honza z Ostravy *(všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře)*: 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ (LN, komentáře)

2. „O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS *(také o organizovaném zločinu východní provenience)*, ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hrách na stěnu házel.“

3. „Kdo viděl Aptedův film Enigma *(podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda)*, ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

4. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony *(což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo)*, poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

5. „Patří k nemnoha evropským expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou *(na nichž jsou pozůstatky rondelů odkrývány)* specializuje.“ (LN, zpravodajství)

6. „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště *(kde vchody směřovaly k deklinacím*

vesmírných těles, například Slunce během slunovratů) nebo o vojenská refugia 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“ (LN, zpravodajství)

7. „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)

8. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (LN, zpravodajství)

9. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

10. „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kteřá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“ (MF Dnes, komentáře)

11. „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

12. „Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (MF Dnes, komentáře)

13. „Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka (*na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebyvale dařit*) nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (MF Dnes, komentáře)

14. „V porovnání se Slováký na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“ (MF Dnes, komentáře)

15. „Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

16. „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštěné škodliviny postupně snižovat.“ (MF Dnes, zpravodajství)

17. „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)

18. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedocentelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší,

nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

19. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

20. „S tím, že řada návrhů ze sociální oblasti, které spadají do hlavních témat MPSV, leží ladem, ale ministryně Michaela Marksová (*ČSSD*) podle svých slov nemůže nic udělat.“ (LN, zpravodajství)

21. „To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (*KDU-ČSL*), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“ (LN, zpravodajství)

22. „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (*ANO*), který vědě příliš neholduje.“ (LN, zpravodajství)

23. „Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (*KDU-ČSL*) ostře ohradil.“ (LN, zpravodajství)

24. „'Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,' krotil vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“ (LN, zpravodajství)

25. „Předseda sněmovní komise ke GIBS Václav Klučka (*ČSSD*) říká, že GIBS není jediným úřadem, který systém Meraki využívá.“ (LN, zpravodajství)

26. „Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (LN, zpravodajství)

27. „Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“ (LN, zpravodajství)

28. „K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

29. „...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

30. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

31. „'Bylo to jednoznačné rozhodnutí,' řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

32. „'Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,' upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

33. „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

34. „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

35. „Zátaž potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (*za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

36. „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

37. „6. března ho ministr Martin Stropnický (*ANO*) zbavil funkce.“ (MF Dnes, zpravodajství)

2.1.2 Motivace, příčinné zdůvodnění

1. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)

2.1.3 Zpřesnění, vysvětlení

1. „Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

2. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

3. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (*91*), který vedl (*31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedocenitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

4. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

5. „Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

6. „To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (*1772–1816*) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

7. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internacní tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)

8. „Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – v *sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)

9. „'Situace je hrozivá. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

10. „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

11. „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“ (LN, zpravodajství)

12. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

13. „V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

14. „Problematická byla zakázka (*MS2014+, pozn. red.*) svou komplikovaností.“ (MF Dnes, zpravodajství)

15. „Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

2.1.4 Omezení, přípustka

1. „Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

2. „Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

3. „Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

2.1.5 Volná asociační souvislost

1. „Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

2. „Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

3. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamena trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

4. „Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

5. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

6. „Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

2.2 Autorské komentující poznámky

2.2.1 Postojové

2.2.1.1 Týkající se modality

1. „Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)

2. „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

2.2.1.2 Vyjadřující hodnocení

1. „Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

2. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

3. „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

4. „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

5. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

2.2.1.3 Vyjadřující citové reakce, hodnocení

1. „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

2. „Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

2.2.2 Stylizační

2.2.2.1 Poznámky k způsobu vyjádření a k výrazu:

1. „Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)

2. „Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

3. „Místo toho elitní ruské jednotky – 'malí zelení mužičci', *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

4. „Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

5. „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

6. „Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

2.2.3 Kontaktové

1. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*at' se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

3 Umístění vsuvky

3.1 Vsuvka vztahující se k předcházejícímu slovu

1. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*at' se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)

2. „O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“ (LN, komentáře)

3. „Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

4. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

5. „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)

6. „Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

7. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedoceníitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

8. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

9. „Kdo viděl Apteďův film Enigma (*podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda*), ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

10. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

11. „To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowicz (*1772–1816*) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

12. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*interniční tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)

13. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamena trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

14. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)

15. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

16. „S tím, že řada návrhů ze sociální oblasti, které spadají do hlavních témat MPSV, leží ladem, ale ministryně Michaela Marksová (*ČSSD*) podle svých slov nemůže nic udělat.“ (LN, zpravodajství)

17. „To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (*KDU-ČSL*), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“ (LN, zpravodajství)

18. „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (*ANO*), který vědě příliš neholduje.“ (LN, zpravodajství)

19. „Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (*KDU-ČSL*) ostře ohradil.“ (LN, zpravodajství)

20. „'Situace je hrozivá. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

21. „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)

22. „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

23. „Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,“ krotit vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“ (LN, zpravodajství)

24. „Předseda sněmovní komise ke GIBS Václav Klučka (*ČSSD*) říká, že GIBS není jediným úřadem, který systém Meraki využívá.“ (LN, zpravodajství)

25. „Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (LN, zpravodajství)

26. „Patří k nemnoha evropským expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou (*na nichž jsou pozůstatky rondelů odkrývány*) specializuje.“ (LN, zpravodajství)

27. „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská refugia 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“ (LN, zpravodajství)

28. „Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – v *sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)

29. „Pod článkem *Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku* poznamenal Vít Honza z Ostravy (*všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře*): 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ (LN, komentáře)

30. „Britové nechápu a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

31. „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikal asi rok.“ (LN, zpravodajství)

32. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

33. „Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“ (LN, zpravodajství)

34. „K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

35. „...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

36. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal „bránit legitimní vládu Jemenu“.“ (LN, zpravodajství)

37. „Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvláště*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

38. „Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení mužičci“, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

39. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

40. „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kteřá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“ (MF Dnes, komentáře)

41. „Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

42. „Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka (*na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebývale dařit*) nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (MF Dnes, komentáře)

43. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

44. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

45. „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

46. „Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (MF Dnes, komentáře)

47. „V porovnání se Slováký na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“ (MF Dnes, komentáře)

48. „Bylo to jednoznačné rozhodnutí,“ řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

49. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

50. „Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,“ upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

51. „Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až

1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

52. „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

53. „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

54. „Zátaž potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (*za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

55. „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

56. „Problematická byla zakázka (*MS2014+*, *pozn. red.*) svou komplikovaností.“ (MF Dnes, zpravodajství)

57. „6. března ho ministr Martin Stropnický (*ANO*) zbavil funkce.“ (MF Dnes, zpravodajství)

58. „Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáčí, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

59. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

3.2 Vsuvka vztahující se k následujícímu slovu

1. „Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

2. „Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

3.3 Vsuvka vztahující se k celé základní výpovědi

1. „V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

2. „Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí

ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

3. „Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

4. „Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

5. „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

6. „Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)

7. „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

8. „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

9. „Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

10. „Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

11. „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

12. „Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

13. „Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

14. „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

15. „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštěné škodliviny postupně snižovat.“ (MF Dnes, zpravodajství)

16. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér; později pouze svými nedocenitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov

v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

3.4 Vsuvka v interpozici, postpozici a antepozici

3.4.1 Interpozice

1. „O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“ (LN, komentáře)

2. „Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

3. „Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

4. „Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

5. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedoceníitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

6. „Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

7. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

8. „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

9. „Kdo viděl Apteďův film Enigma (*podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda*), ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

10. „Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)

11. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

12. „Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)
13. „To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (1772–1816) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)
14. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internální tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)
15. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamená trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)
16. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy (*nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?*) a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“ (LN, komentáře)
17. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (ANO) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (ČSSD).“ (LN, zpravodajství)
18. „S tím, že řada návrhů ze sociální oblasti, které spadají do hlavních témat MPSV, leží ladem, ale ministryně Michaela Marksová (ČSSD) podle svých slov nemůže nic udělat.“ (LN, zpravodajství)
19. „To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (KDU-ČSL), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“ (LN, zpravodajství)
20. „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (ANO), který vědě příliš neholduje.“ (LN, zpravodajství)
21. „Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – *v sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)
22. „Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (KDU-ČSL) ostře ohradil.“ (LN, zpravodajství)
23. „'Situace je hrozná. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šíitských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)
24. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění

do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

25. „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

26. „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

27. „Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,“ krotit vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“ (LN, zpravodajství)

28. „Předseda sněmovní komise ke GIBS Václav Klučka (*ČSSD*) říká, že GIBS není jediným úřadem, který systém Meraki využívá.“ (LN, zpravodajství)

29. „Patří k nemnoha evropským expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou (*na nichž jsou pozůstatky rondelů odkrývány*) specializuje.“ (LN, zpravodajství)

30. „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská *refugia* 'posledního odporu', rituální výroby, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“ (LN, zpravodajství)

31. „Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

32. „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“ (LN, zpravodajství)

33. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

34. „Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150 míst.“ (LN, zpravodajství)

35. „K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

36. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (LN, zpravodajství)

37. „Zaprvé: politik (*a ministr spravedlnosti zvlášt'*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

38. „Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

39. „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

40. „Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability.“ (MF Dnes, komentáře)

41. „Místo toho elitní ruské jednotky – 'malí zelení mužičci', *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

42. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

43. „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kerá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“ (MF Dnes, komentáře)

44. „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

45. „Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

46. „Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

47. „Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka (*na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebývale dařit*) nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (MF Dnes, komentáře)

48. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (Věci veřejné), Radek Šmerda (VV), Zbyněk Stanjura (ODS), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (ANO).“ (MF Dnes, komentáře)

49. „Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned

od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

50. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

51. „V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

52. „Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

53. „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

54. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

55. „Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

56. „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

57. „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

58. „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštěné škodliviny postupně snižovat.“ (MF Dnes, zpravodajství)

59. „Problematická byla zakázka (*MS2014+*, *pozn. red.*) svou komplikovaností.“ (MF Dnes, zpravodajství)

60. „6. března ho ministr Martin Stropnický (*ANO*) zbavil funkce.“ (MF Dnes, zpravodajství)

61. „Jihoasijský obr (*165 milionů obyvatel*) má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

62. „Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

63. „Pod článkem *Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku* poznamenal Vít Honza z Ostravy (*všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře*): 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“ (LN, komentáře)

3.4.2 Postpozice

1. „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka (*rovněž za ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)
2. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů (*at' se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus*).“ (LN, komentáře)
3. „Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)
4. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)
5. „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)
6. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (*ANO*) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)
7. „Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (LN, zpravodajství)
8. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)
9. „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“ (LN, zpravodajství)
10. „...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)
11. „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*).“
12. „V porovnání se Slováky na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“ (obě MF Dnes, komentáře)
13. „Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (MF Dnes, komentáře)
14. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)
15. „Bylo to jednoznačné rozhodnutí,“ řekl premiér Bohuslav Sobotka (*ČSSD*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

16. „Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,' upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (ANO).“ (MF Dnes, zpravodajství)

17. „Zátah potvrdila i ministryně Karla Šlechtová (za ANO).“ (MF Dnes, zpravodajství)

3.4.3 Antepozice

Nebyly nalezeny žádné vsuvky stojící v antepozici.

Příloha č. 4

4 Grafické znázornění vsuvek

4.1 Znázornění vsuvek v závorce

1. „Britové nechápou a nepodporují debatu o federalizaci Evropy, mylně fenomén federalismu (*centrum dělá jen důležité věci*) zaměňují s tupým centralismem.“ (LN, komentáře)

2. „V úterních Lidovkách vyšel článek ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů Zdeňka Hazdry, který útočí na ministra kultury Daniela Hermana, předchozího ředitele ústavu (*Ministr kultury zůstal duchem v ÚSTR, LN 3. 3.*).“ (LN, komentáře)

3. „Nejdříve měli demonstranti pouze požadovat spravedlivé rozdělení pravomocí mezi Kyjevem a regiony (*což skutečně na prvních demonstracích v Donbasu zaznělo*), poté celoukrajinské referendum o federalizační země a nakonec autonomii a začlenění do Ruské federace.“ (LN, zpravodajství)

4. „Pro ochranu dat v mobilním zařízení a ochranu uživatele datového připojení existují programy typu Mobile Device Management (*kam patří i Meraki – pozn. red.*), které byly u GIBS testovány.“ (LN, zpravodajství)

5. „Patří k nemnoha evropským expertům, kteří se na sídliště z doby kultury s vypíchanou keramikou (*na nichž jsou pozůstatky rondelů odkrývány*) specializuje.“

6. „Přesto Rijád vyhověl volání o pomoc prezidenta Abdar Rabdúa Mansúra Hádiho (*jenž musel prchnout i ze svého posledního útočiště na jihu země*) a vojensky se jal 'bránit legitimní vládu Jemenu'.“ (obě LN, zpravodajství)

7. „Mohlo jít o svatyně, kultovní shromaždiště (*kde vchody směřovaly k deklinacím vesmírných těles, například Slunce během slunovratů*) nebo o vojenská *refugia* 'posledního odporu', rituální výrobní, chráněná tržiště, nebo dokonce i o pradávna hřiště.“

(LN, zpravodajství)

8. „Ač mistrovství Evropy v hale nepatří k vrcholům sezony (*někteří sportovci se šetří na letní sezonu*), tribuny s chutí fandily.“ (MF Dnes, komentáře)

9. „Aspoň že si Česko rozmyslelo pořádání olympiády (*jen plány na kandidaturu vyšly dle některých zdrojů až na 100 milionů korun*).“ (MF Dnes, komentáře)

10. „V porovnání se Slováký na tom ještě nejsme tak špatně (*oni dopadli ze srovnávaných zemí úplně nejhůře*).“ (MF Dnes, komentáře)

11. „Ten zmatený rozklad, ta neakceptovatelná porážka ve studené válce (*kteřá pro mnoho Rusů nejspíš nevypadá jako porážka, ale jako pouhý omyl*), ty nestrávené dějiny.“ (MF Dnes, komentáře)

12. „Spolu s tím, jak Čína zpomaluje ekonomický růst (*současně klesá mimo jiné i množství spálených fosilních paliv*), může země začít vypouštět škodliviny postupně snižovat.“ (MF Dnes, zpravodajství)

13. „O těchto věcech se regulérně zmiňuje i výroční zpráva české BIS (*také o organizovaném zločinu východní provenience*), ale celkový efekt je, že je to jako by jeden hráč na stěnu házel.“ (LN, komentáře)

14. „Lordové přímo vyzývají členské státy v politice monitorování a zdůrazňování lidských práv v Rusku tlačit zde na Moskvu i bilaterálně a nenechávat vše jen na EU (*četba pro Petra Druláka*).“ (LN, komentáře)

15. „Zemřel matematik, filozof a pedagog Petr Vopěnka (79).“ (LN, komentáře)

16. „Jednou nám totiž dokázal (*indirektním způsobem*), že Bůh existuje.“ (LN, komentáře)

17. „Tento týden zemřel Lee Kuan Yew (91), který vedl (*31 let přímo jako premiér, později pouze svými nedoceníitelnými radami*) Singapur tak, že tento kdysi zaostalý ostrov v zapadlé části britského impéria se závratnou rychlostí dostal mezi nejbohatší, nejvyspělejší a nejméně zkorumpované země na světě.“ (LN, komentáře)

18. „Jedním z motivů je samozřejmě nová geopolitická situace s agresivním Ruskem, na jehož plynu a ropě je především střední a východní Evropa stále velmi (*v některých případech dokonce totálně*) závislá.“ (LN, komentáře)

19. „Kdo viděl Apteďův film Enigma (*podle scénáře jihomoravského rodáka Toma Stopparda*), ví, o čem je řeč.“ (LN, komentáře)

20. „Pod novelu se podepsali i koaliční zástupci – například poslankyně ze sociálního výboru Radka Maxová (ANO) nebo předseda sněmovny Jan Hamáček (ČSSD).“ (LN, zpravodajství)

21. „S tím, že řada návrhů ze sociální oblasti, které spadají do hlavních témat MPSV, leží ladem, ale ministryně Michaela Marksová (*ČSSD*) podle svých slov nemůže nic udělat.“ (LN, zpravodajství)

22. „To včera českým vědcům přislíbil vicepremiér Pavel Bělobrádek (*KDU-ČSL*), podle nějž půjde na výzkum více peněz.“ (LN, zpravodajství)

23. „...požadavky bude muset zdůvodnit i ministru financí Andreji Babišovi (*ANO*), který vědě příliš neholduje.“ (LN, zpravodajství)

24. „Proti jeho slovům se však starosta Patrik Kunčar (*KDU-ČSL*) ostře ohradil.“ (LN, zpravodajství)

25. „Situace je hrozivá. Bojíme se Hašidu Šabí (*jedna z šítských milic – pozn. red.*), budou chtít pomstu,' řekl Reuters jeden z obyvatelů města, který se představil jako abú Sajf.“ (LN, zpravodajství)

26. „Reálně tento nástroj nemá takové schopnosti, které se mu připisují, a jak se kolem toho hysterčí,' krotit vášně Ivan Gabal (*za KDU-ČSL*), člen sněmovní komise ke GIBS.“ (LN, zpravodajství)

27. „Předseda sněmovní komise ke GIBS Václav Klučka (*ČSSD*) říká, že GIBS není jediným úřadem, který systém Meraki využívá.“ (LN, zpravodajství)

28. „Náš rozpočet by mohl růst až o dvě miliardy ročně, chválil své úsilí loni na podzim ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (LN, zpravodajství)

29. „Na úpatí Krušných hor tyčí se ve výši 387 metrů nad mořem na ostrohu, vybíhajícím z hor severně od Albrechtic u Chomutova (*okres Most*), starý zámek Jezeří.“ (LN, komentáře)

30. „To proto, že zdejší pán kníže František Maxmilián Lobkowitz (*1772-1816*) byl hudebním fanatik...“ (LN, komentáře)

31. „Festival udělal spojovací čáru mezi kulturní propastí, do které zámek upadl v minulosti (*internální tábor za 2. světové války, devastace po znárodnění*), a současností.“ (LN, komentáře)

32. „Rakouští vědci experimentálně vyzkoušeli, že podobný útvar (*o průměru padesáti metrů*) vznikl asi rok.“ (LN, zpravodajství)

33. „Kromě Řídkého dostali po zhruba milionu korun Zuzana Libá (*medicína*), Tomáš Mančal (*fyzika*), Michal Otyepka (*chemie*) a Jan Šťovíček (*matematika*).“ (LN, zpravodajství)

34. „Na ministerstvu zahraničí se spekuluje o 50 či až 94 lidech, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (*ANO*) si chce podle svých slov říct letos o 100 až 150

míst.“ (LN, zpravodajství)

35. „Oficiálně svůj požadavek většina úřadů ještě nesdělila (*viz tabulka*).“

(LN, zpravodajství)

36. „K tomuto dni ho Lubomír Zaorálek (*ČSSD*) jmenoval ředitelem odboru správy majetku.“ (LN, zpravodajství)

37. „...Kaucký vzal s sebou Kyslíka na ministerstvo poté, kdy tam začal působit v roli ředitele kabinetu ministra Svatopluka Němečka (*ČSSD*).“ (LN, zpravodajství)

38. „Zprv: politik (*a ministr spravedlnosti zvlášt'*) by měl desetkrát měřit – a až potom obviňovat.“ (MF Dnes, komentáře)

39. „Shoda je (*krom pár rozumných*) vyloučena.“ (MF Dnes, komentáře)

40. „Fakt, že tato země má několik veřejnoprávních mediálních institucí s ne zcela vyjasněným statutem (*zákonem zakotvená nezávislost, ale faktické navázání na víceméně politické mediální rady*), je výsledkem dávného politického rozhodnutí, které je možno politicky opět změnit.“ (MF Dnes, komentáře)

41. „Absolutně nic proti humanitním předmětům a tomuto typu vzdělávání (*díky za něj*), ale jestli se Česku dlouhodobě něčeho nedostává, tak jsou to inženýři.“ (MF Dnes, komentáře)

42. „Na ministerstvu se pak v krátkém sledu vystřídali Pavel Dobeš (*Věci veřejné*), Radek Šmerda (*VV*), Zbyněk Stanjura (*ODS*), Zdeněk Žák (*Zemanovci*) a Antonín Prachař (*ANO*).“ (MF Dnes, komentáře)

43. „Co bychom ale asi uvítali všichni: kdyby nějaký český politik (*a nejlépe všichni k tomu kompetentní – prezident, premiér, ministr obrany a zahraničí*) vystoupili a s trochou spojeneckého patosu vysvětlili, o co jde.“ (LN, komentáře)

44. „A na rozdíl od svých předchůdců (*s výjimkou Antonína Prachaře*) nemá na výběr.“ (MF Dnes, komentáře)

45. „Kde seženou ty 'báby' (*kuloárovými slovy jednoho z delegátů sjezdu*)?“ (MF Dnes, komentáře)

46. „Koneckonců do roku 1979 tam byly americké pilíře dva a Izrael se musel právě s Íránem o pozici hlavního spojence USA v oblasti (*a s tím spojenou vojenskou pomocí*) poctivě dělit.“ (MF Dnes, komentáře)

47. „'Bude to zhruba 516 osob a 118 vozidel,' upřesnil ministr obrany Martin Stropnický (*ANO*).“ (MF Dnes, zpravodajství)

48. „Televizi a rozhlasu by podle návrhu senátora Jana Veleby (*SPO*) nemuseli posílat peníze lidé, o nichž veřejnoprávní stanice lhaly.“ (MF Dnes, zpravodajství)

49. „Zátah potvrdila i ministryně Karla Šlechtová *(za ANO)*.“

50. „Nyní se má stát náměstkem v resortu dopravy u Dana Ťoka *(rovněž za ANO)*.“
(obě MF Dnes, zpravodajství)

51. „Problematická byla zakázka *(MS2014+, pozn. red.)* svou komplikovaností.“
(MF Dnes, zpravodajství)

52. „6. března ho ministr Martin Stropnický *(ANO)* zbavil funkce.“ (MF Dnes, zpravodajství)

53. „Jihoasijský obr *(165 milionů obyvatel)* má tři fungující jaderné elektrárny včetně malého reaktoru v Karáči, jenž byl postaven s pomocí Kanady.“ (MF Dnes, zpravodajství)

54. „Bylo to jednoznačné rozhodnutí,“ řekl premiér Bohuslav Sobotka *(ČSSD)*.“
(MF Dnes, zpravodajství)

55. „Pod článkem 'Německá kancléřka doporučila poslancům schválit pomoc Řecku' poznamenal Vít Honza z Ostravy *(všechny názory jsou podepsané a uvedeno bydliště čtenáře)*: 'Takže EU unije vydrží ještě půl roku. Pak se snad ten humus rozsype.'“
(LN, komentáře)

56. „Zpráva vychází z rozhovorů se stovkami expertů *(ať se čtenář nenechá odradit, že je mezi nimi i Václav Klaus)*.“ (LN, komentáře)

57. „Premiér Sobotka je jestřábem na ruskou hrozbu – vždyť právě on napsal článek do Foreign Policy *(nebo ho snad psal jen proto, aby si uhladil návštěvu ve Washingtonu?)* a odmítl Zemanovy argumenty o potřebě finlandizace Ukrajiny.“
(LN, komentáře)

58. „Po odchodu dnes už legendárního ministra dopravy Aleše Řebíčka *(na ministerstvo přišel právě ze stavebnictví a jeho firmě se hned začalo nebývale dařit)* nastoupil na dopravu další politik z ODS Petr Bendl...“ (MF Dnes, komentáře)

4.2 Oddělení vsuvky čárkami

1. „Zmíněného Mládka a také oba prezidenty, Miloše Zemana a Václava Klause, kteří si svoje hluboké komplexy pramenící i z toho, že po všech stránkách zůstávají kdesi daleko v Havlově stínu a možná se, *doufejme*, při svém pohřbu ani nedočkají jako on lafety tažené koňským spřežením, léčí zlomyslnou potřebu škodit.“ (MF Dnes, komentáře)

2. „Odpůrci a kritici zákona jsou, *alespoň to tak působí*, před vládou o krok napřed.“ (MF Dnes, komentáře)

3. Jeho ambice, *řeceno bohužel nepřiliš ironicky*, jsou přece vyšší, než aby pěstoval

vztahy s těmi malými, nevýznamnými, kteří v USA stále v zásadě spatřují garanta míru, demokracie a stability. (MF Dnes, komentáře)

4. „Jízda 'dragounů', *jak se vozidlům říká*, je naplánována na 29. března až 1. dubna.“ (MF Dnes, zpravodajství)

5. „Bylo by pokrytecké jim to vyčítat, všechny strany by se zachovaly, *bohužel*, úplně stejně.“ (LN, komentáře)

6. „Premiér Bohuslav Sobotka a šéf diplomacie Lubomír Zaorálek, *oba z ČSSD*, se v názoru ostře rozcházejí.“ (MF Dnes, zpravodajství)

4.3 Oddělení vsuvky pomlčkami

1. „Český parlament – *slušelo by to především Senátu* – by ale měl mít ambici svolat podobné vlastní slyšení jako britská Sněmovna lordů.“ (LN, komentáře)

2. „Mnozí z nich byli také – *a to se málo ví* – vynikající umělci.“ (LN, komentáře)

3. „Muž, který má s ruským, respektive sovětským, vězeňstvím bohaté zkušenosti – *v sovětských vězeňských táborech strávil dvacet let* – se domnívá, že hladovka ruské úřady k propuštění nedonutí.“ (LN, zpravodajství)

4. „A hustě osídlené ukrajinské oblasti by zřejmě částečně – *není jasné jak* – předsunulo do svých východních pustin.“ (LN, zpravodajství)

5. „Místo toho elitní ruské jednotky – „malí zelení mužičci“, *jak je označovali místní obyvatelé* – silou zajišťovaly naplnění vůle prezidenta Putina.“ (MF Dnes, komentáře)

6. „Pokud někde není jeho podpis a pokud – *jak tvrdí* – po odhalení transakcí ve firmě byli lidé z inkriminované pobočky potrestáni...“ (MF Dnes, komentáře)

7. „V roce 2050 – *a to už čerpáme z prognózy zmíněné banky* – se střední věk vyšplhá nad 47 let.“ (MF Dnes, komentáře)

8. „Viditelným průjezdem po silnici – *nikoliv po železnici, jak je běžnější* – chce Pentagon zdůraznit, že USA ctí spojenecké závazky.“ (MF Dnes, zpravodajství)

9. „Často se vymykali – *v dobrém* – i normě intelektuální a kreativní.“ (LN, komentáře)

10. „Vždyť právě on – *na rozdíl od Bohuslava Sobotky* – včera zdůraznil, že přijetí programu Atlantic Resolve neznamená trvalou přítomnost amerických vojáků na českém území.“ (LN, komentáře)

11. „Tehdejší sídliště s rondely mohla být centry celých oblastí a vlastní rondely

byly pravděpodobně nástroji moci, neboť nějaká autorita – *možná silou či tehdejší vírou* – ovládala obyvatele, aby se na jejich zbudování podíleli.“ (LN, zpravodajství)

12. „Současný ministr dopravy – *stejně jako někteří jeho předchůdci* – bojuje hned od počátku na mnoha frontách.“ (MF Dnes, komentáře)

13. „Právě Turing byl – *dobovou optikou* – podivínem par excellence.“ (LN, komentáře)